

Răsunetul cultural

Magazin literar și artistic

Realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud

An. IX; Nr. 12 (104), decembrie 2021

Apare lunar sub egida Uniunii Scriitorilor din România - Filiala Cluj

ISSN 2784-0034 ISSN-L 2784-0034

Otilia Hedeșan

Moș Crăciun nu m-a impresionat foarte tare. În schimb, povestea Pruncului Iisus m-a tulburat dintotdeauna...

- Vine Crăciunul la fereastra sufletului nostru. Deși suntem în vremuri tulburi, să nu uităm de colind, cea mai frumoasă cântare prin care se vestește sărbătoarea Bucuriei. Ați umblat la colindat în copilărie? Ce colinde vesteți pe la fereastra gazdei? Azi, mai colindați cu cei dragi?

- În satul unde am copilărit eu se colinda puțin, nu era o tradiție prea grozavă a colindatului. De altfel, întreg Banatul de Câmpie, ca și tot Carașul nu au tradiții de colindat prea sofisticate, sărbătoarea Crăciunului fiind marcată de o mulțime de alte obiceiuri și mai ales de un colindat al copiilor. Etnografia românească numește colindatul acesta „colindat de tip roman”, caracterizat prin urarea directă urmată de cererea darurilor. În copilărie, așadar, am auzit puține colinde, chiar dacă unele uluitor de frumoase și mai ales tulburătoare. Îmi amintesc adesea de vocea clară a bunicii mele paterne care m-a învățat colinda mioarei: „Colo sus la munte / Neaua-i d-on žerunțe, / Colo jos la vale, / Neaua-i și mai mare...”... cu refrenul ei tânguitor, ca o invocare și ca o expresie nedisimulată a minunii, lai Domnului Domn... Așadar, mai degrabă am învățat din copilărie cele câteva colinde active încă în comunitate, decât că am colindat în sensul propriu al termenului. Totuși, de vreo câteva ori în copilăria mică, am trecut pe la casele numeroaselor mele mătuși cu „Puică neagră bagă-n sac / Vină, gazdă, dă-mi colac! / Nu-mi da micu, că mi-i frig, / Și-mi dă mare, bine-mi

pare, / Cât roțușă plugului / Umple straița pruncului / Să se ducă-n sama lui!”

- Sărbătoarea Crăciunului are rădăcinile adânc ancorate în ritualul arhaic solstițial. Nu doar Moș Crăciun cel care vine zburând pe sanie peste sate și orașe și aduce cadouri pentru copiii cuminiți este în poveștile noastre, ci și Crăciunu Bătrânul. El este fratele mai mare al lui Moș Ajun, ambii întruchipând îmbătrânirea și degradarea timpului, care se cere renovat, prin Nașterea Pruncului. Ce povești legate de Crăciun știți de la bunicii și părinții dumneavoastră?

Da, cred că am aflat despre toate lucrurile acestea cam în același timp. Moș Crăciun cel care aducea daruri nu m-a impresionat foarte tare... Nu știu exact de ce, poate fiindcă, așa cum se întâmplă în Banat și Ardeal, am un gen de educație bazată pe etica muncii, am fost învățată ca, dacă doresc ceva, să muncesc pentru dorință, sau, uneori, să solicit lucrul dorit, să negociez, eventual, pentru el și să accept, apoi, că acel lucru este posibil sau nu. În schimb, povestea Pruncului Iisus m-a tulburat dintotdeauna... Mai degrabă am intuit bucuria Nașterii din intensitatea cu care ai mei cântau despre „vestea minunată”... Multă vreme, povestea Nașterii în singurătate, în ieslea Betleemului, m-a făcut să simt ce e povara de a fi singur și fugăr și, poate, m-a pregătit pentru un anumit mod de a înțelege că pentru lucrurile dragi trebuie să lupti, nu vine totul ușor, de la sine. De asemenea, tot astfel, difuz, povestea Nașterii m-a mai învățat că întotdeauna, oricât deperate par lucrurile la un moment dat, există o speranță, iar adevărul va ieși, plenar, la iveală.

- Când a venit Moș Crăciun în casa dumneavoastră pentru prima dată?

- Probabil că prima dată Moș Crăciun va fi venit în primul meu an de viață, fără să-l fi observat, însă. Prima amintire întrucâtva difuză cu Crăciunul o am de la vreo trei ani, atunci când am și recunoscut prima dată și zăpada. Am asociat întotdeauna Crăciunul cu ninsoarea, măcar că, la noi, una din cele mai iubite colinde începe cu „Ciucur verde de mătășă / Slobodzi-ne, gazdă-n casă, / C-afară ploaie dă varsă / Și m-or bătut picurile / Pă su' tăte streșinile...”

- Povestea pomului de Crăciun. Când poposea în casă, cu ce îl împodobeai?

- În copilăria mea, bradul de Crăciun se găsea greu. Se putea întâmpla să fie cumpărat relativ devreme, cu câteva bune săptămâni înainte de sărbători, ori chiar în preziua Ajunului. Așadar, data împodobirii sale era mult mai fluctuantă ca acum, chiar din acest motiv. De asemenea, bradul se împodobește puțin altfel decât astăzi: decorațiunile erau făcute de noi, din hârtie colorată, aveam un singur glob și, apoi, mult mai târziu, puțină beteală. În schimb, pe aproape fiecare crenguță erau agățate dulciuri, fie bomboane, fie una-două ciocolățele, turtă dulce cumpărată de la târg, frumos colorată, și, în cazuri rare, câte una-două portocale. Deliciul absolut al bradului de Crăciun îl reprezentau bomboanele speciale, așa-numitele „saloane”, bucăți de fondant aromate divers, mai târziu glasate cu un strat subțire de ciocolată, învelite într-o hârtiță foșnitoare și mătăsoasă, cu marginile franjurate și cu un supra-ambalaj de staniol, care era întotdeauna recuperat, presat și refolosit în diferite ocazii.

- Care este cea mai frumoasă amintire legată de Crăciun?

- Aș povesti o mică întâmplare... sau, poate e mai fidel dacă spun, o senzație pe care am avut-o acum câțiva ani, la Crăciun. Era Ajunul Crăciunului, eram în Malta, în fața catedralei catolice din La Valetta. Difuzoarele deschise difuzau muzică internațională, recentă, de Crăciun. Fusesse o zi plăcută, dar către seară simțeam frigul umed al mării... Rece, pătrunzător, ca neliniștile căutărilor Maicii Domnului, înaintea Nașterii... La noi, unde-ș gerurile mari, n-am simțit niciodată senzația aceasta... În Malta însă, la Mediterana, atât de aproape de Țara Sfântă, frigul mă pătrundea asemenea neliniștii și asemenea speranței...

- Se află Crăciunul, cu toată salba de sărbători din preajma lui, în proiectele (scrierile) dumneavoastră?

- Am scris, desigur, despre Crăciun. Am un capitol de curs universitar asupra acestei chestiuni. Nu aș spune, însă, că sunt specialistă în problematica sărbătorilor de Crăciun, ci mai degrabă m-aș descrie ca o iubitoare a Crăciunului, mereu avizată de ceea ce se petrece, mereu interesată de noutățile care apar și pe care oamenii preferă, în această perioadă a anului, să le numească tradiții.

Menuț Maximilian

EDITORIAL

Menuț Maximilian

E cert, anii 2020-2021 s-au dovedit atipici, din orice unghi am privi. Un virus a avut puterea să treacă peste mări și țări, punând stăpânire peste lume. Un personaj inedit pe numele lui Coronavirus (CoVid – 19) se afla pe buzele tuturor locuitorilor acestei planete, de la mic la mare. Este mușafirul care a venit nepoftit în viața noastră și nu mai vrea să plece.

În existența fiecăruia dintre noi sunt locuri speciale, cu rezonanță aparte, care determină uneori vibrații profunde, atitudini spontane, reverii, nostalgii... Povestea care ține de un anumit spirit al locurilor ce ne marchează viața, conștient sau din umbră, a devenit tot mai pregnantă în aceste vremuri. Sărbătorile sunt și ele altfel, de la comuniunea de altădată, în care cu toții ne bucuram de venirea Luminei de Sfintele Paști în viața noastră, la privirea spre cer și a descoperirii celei mai mari minuni a lumii acasă, fiecare în familia lui. Se apropie sărbătoarea Crăciunului, românii, de sute de ani, vestind la fereastra gazdei Nașterea micului Prunc Iisus. Anul trecut au colindat cu toții simbolic, colinda având voie să răsune doar în casele noastre. Sperăm să nu ajungem vremurile în care viața noastră să fie doar una în mediul virtual pentru că, atunci când cărările dintre oameni vor dispărea, nu mai avem nicio șansă în această lume.

Nu ai cum să-i spui unei bunici să nu primească colindătorii, dacă ei vor veni în ocolul ei. Cu toate acestea, oamenii au înțeles până la urmă situația gravă în care ne aflăm și fiecare în 2020 s-a rugat la icoana Nașterii, așezată în casa lui.

Vine iar Crăciunul la fereastra sufletului nostru. Deși suntem în vremuri tulburi, pruncul Isus se va naște, minunile lumii arătându-se cu atât mai mult în vremuri de desnădejde. Indiferent prin câte greutăți a trecut omenirea niciodată nu și-a pierdut nădejdea. În ceas de Crăciun, noi nu trebuie decât să ne lăsăm călăuziți de Steaua care ne conduce în Cetatea Sfântă unde se arată cea mai frumoasă minune: „Ce vedere minunată / Lângă Betleem se-arată/Cerul strălucea,/ Îngerul venea/ Pe-o rază curată/ Păstorilor din câmpie/ Le vestește-o bucurie / Că-ntr-un mic sălaș / Din acel oraș / S-a născut Mesia”.

Crăciunul, de la bucuria primirii cetei de colindători, la distanțarea „socială”

„De ieși gazdă până-n prag/ Că te colindăm cu drag”

Dacă nouă, celor de acasă, ne este dor obiceiurilor din vatra satului, sunt convins că românii plecați departe inima le tresaltă la auzul colindelor. Să nu uităm de ele, sunt cea mai frumoasă cântare prin care se vestește sărbătoarea Bucuriei. În sat colindele erau în grup, niciodată nu colindai singur, așa cum este moda zilelor noastre, când vezi câte un artist că colindă printre brazi (o fi colindând lupilor). Azi nu se mai pune accent pe păstrarea pronunției locale, a colindelor specifice zonei, pentru că în ultimul timp există tendința uniformizării și a cântării acelorași colinde, astfel încât lumea nu mai știe, odată și cu uniformizarea portului, din ce zonă provii. Conform specialiștilor, în județul Bistrița-Năsăud există șapte tipuri de colindat, de la colindul cetelor de tineri la colindul copiilor, cel cu măști, Steaua, Sorcova, Irozii, Plugușorul.

Să le spunem și copiilor noștri că decorațiunile și arhitectura erau mult prea nesemnificative în copilăria noastră. Importantă era intensitatea cu care trăiam în preajma sărbătorilor de iarnă. Am prezentat zeci de spectacole de tradiții, însă nici unul nu a avut puterea să transpună în scenă emoția trăită acolo acasă, în sat. Sărbătoarea Crăciunului are rădăcinile adânc ancorate în ritualul arhaic solstițial. Să spunem copiilor că nu doar Moș Crăciun cel care vine zburând pe sanie peste sate și orașe și aduce cadouri pentru copiii cuminiți este în poveștile noastre, ci și Crăciun (cel care a refuzat să o primească pe Maica Sfântă să nască în ieslea lui, iar soția lui Crăciunița a ajutat-o pe ascuns, iar după vederea Sletei magice, devine creștin). El este fratele mai mare al lui Moș Ajun, ambii întruchipând îmbătrânirea și degradarea timpului, care se cere renovent, prin Nașterea Pruncului. În noaptea de Crăciun focul nu trebuia să se stingă din sobă, un buștean era pus pe vatră întreg, să ardă toată noaptea. Nici lampa nu trebuia să se stingă în nicio casă. Și acum, chiar dacă poate sărbătoarea ne va găsi pe unii singuri, departe de casă, să lăsăm, metaforic, aprinsă lumina sufletului. Se spune că la 12 noaptea, dacă mergeai în șură la animale ca să le dai de mâncare, le puteai înțelege graiul: le strigai, iar dacă ele îți răspundeau, puteai să le înțelegi graiul. Se bucura toată suflarea și cei din casă și animalele ce au fost cele

ce l-au încălzit pe Micul Isus cu aburul lor în leslea Sfântă. Crăciunul are un farmec aparte, care vine din inimile noastre. Să știți că și anul acesta oamenii la sat își duc cursul normal al așteptării Sărbătorii, igienizându-și casa, iar curățenia sufletului o fac prin post și rugăciune, armonie și înțelegere. Colindul îi va găsi și acum în aburul cald al cozonacilor și al pâinii de casă, al colăcelor oferite acum doar copiilor casei, cu gândul la toți copiii din sat, pe care cu ajutorul Lui Dumnezeu îi vor primi din nou în prag, anul viitor, când în fiecare colț de sat se vor auzi glasuri care anunță Nașterea Domnului. Povestea pomului de Crăciun (care este mult mai veche decât a bradului la noi) și a merelor din rai să vă însoțească mereu.

Să ne întoarcem în sat, pentru a putea pricepe ritualurile desprinse parcă din cărți de povești. În ultimii ani am prezentat zeci de spectacole de tradiții, însă nici unul nu a avut puterea să transpună în scenă emoția trăită acolo acasă.

Vergelul de Anul Nou, berea de Bobotează și nunțile desfășurate după un anumit ritual se înscriu, de asemenea, în șirul petrecerilor ce adunau acea fărâma de veselie, ce nuanța în bine viața satului. Sărbătorile, mai ales Crăciunul, aveau un farmec aparte, farmec care venea din inimile noastre sincere de copii, dar și tradițiile îmbinate cu respectul deosebit acordat de întreaga comunitate. Pregătirea începea de fiecare dată cu igienizarea casei, curățenia sufletului prin post și rugăciune, armonie și înțelegere. Așa se face că aceste zile de sărbătoare erau trăite la cote maxime. Colindul organizat pe grupe de vârstă, primirile prietenoase în aburul cald al cozonacilor și al pâinii de casă, al colăcelor oferite copiilor, constituie momente păstrate cu sfințenie în amintirea anilor ce s-au scurs. Cete serioase de colindători cutreierau satul, care răsuna până dimineața. În fiecare colț de sat se auzeau glasuri care anunțau Nașterea Domnului. Și oamenii, primitori cum sunt, primeau Crăciunul în casă. Într-un an am răsturnat țevile de la soba unor oameni, deoarece nu am încăput în casă fiind prea mulți. Vă dați seama ce rușine ne-a fost când a ieșit fum în casă. Binențeles că nu scăpam de gustat țuica la fiecare casă și de mâncat din bucatele găzdoarei. Cârnațul de porc și salata de beuf nu lipsea de pe nici o masă. Repertoriul

de colinde ne-a fost același, de mici, spre rușinea noastră: „Trei păstori”, „Viflaime, Viflaime”, „Ce vedere minunată” ș.a. Frumoasele colinde din satul nostru nu le prea știam.

Cu sumanele negre, în picioare cu opinci, pe omătul pufos, babele din Diug se îndreaptă spre biserică. Este ceas de rugăciune în postul Crăciunului. Se reîntorc acasă cu tămâia și cuvântul popei în suflet. Mai este puțin și vine „Craciunu”. Fetele fac în șezători haine noi, pe care le vor îmbrăca de Sărbători. Feciorii le ajută la colind: „Sculați gazde nu dormiți/ Că soarele-o rasarit/ În oblonu' boiler/ Și-n staulu' oilor/ Și-n fereastră gazdelor/ De ieși gazdă până-n prag/ Că te colindăm cu drag/ Și iară te băgă-n casă/ Și-aprinde lumina-n masă/ Că-ți intră Hristos în casă/ C-un mănunchi de busuioc/ Să aibă gazda noroc/ Tăt margând și stând pe loc/ C-un mănunchi de nintă creață/ Să aibă gazda viață/ Tăt margând și stând pe laiță”.

Diuganii vă așteaptă la ei de sărbători. Veți avea ce învăța, veți avea ce vedea. Pentru că nicăieri nu e mai fain ca la țară de Crăciun. Simbolic, cu traista în spate, copiii de aici vă vor colinda: „Lasați Craciunu în casă?” Cu siguranță răspunsul este afirmativ.

Vine Craciunul, Sarbatori fericite! Să nu vă pierdeți nădejdea, Isus se naște și anul acesta. Sus inimile!

Să ne așezăm gândurile sub sigla lui Lucian Blaga care spunea că „veșnicia s-a născut la sat” și a discursului de primire în Academia Română a lui Liviu Rebreanu ce aducea „Laudă țaranului român”. Să re-aducem în actualitate frumusețea satului de altădată, spunând tinerilor că avem cea mai frumoasă ladă de zestre din lume. Să fim oameni frumoși și demni de numele de român, care ar trebui să-și arate întregii lumi aceste frumuseți unice. Să ne amintim de semnificația adevărată a acestei sărbători – Nașterea Mântuitorului – și modul în care oamenii din vatra vechiului sat știau să-și trăiască timpul lor ritualic din generație în generație.

Să facem și noi cununi din flori, să le împletim cu voie bună, precum păstori, și să le ducem celui mai iubit prunc din lume “Să ne fie de folos / Nouă și la neamu nost/ De nașterea lui Hristos”.

Ler din cer

Viața mea e un colind
Cu ler din Cer

Pădure de brazi
Respirând
Până la ziurel de zi.

Colindă pentru „gazda de bere”

(gospodarul care adăpostea ceata de feciori, organizatoare a colindatului și a jocului pe timpul sărbătorilor de iarnă); interpretată prin scandare (fără melodie) antifonică (de către două grupe de colindători, care reiau alternativ fiecare vers)

Subt umbră de lemn de tisă (bis - gr. II)
Mândră masă că-i întinsă (idem etc.)
Dar la masă cine șade?
Șade bunul Dumnezeu.
La al doilea colț de masă
Șade jupânul de gazdă.
La al treilea colț de masă
Șade Ionu Cântionu,
Finuțul lui Dumnezeu.
Dar de lucru ce-mi lucrează?
Tăt încină cu-un păhar.

În gura păharului
Scrisă-i raza soarelui,
În fundu' păharului
Scrisă-i poama vinului.
Și-n toarta păharului
Scrisu-i spicu' grăului.
Veselind și gomonind
Ochii în sus ridicând
Și spre răsărit privind
Văd niște îngeri venind.
Îngerii veneau ca vântul

Și sosir-aici ca gândul.
Cum sosiră, și grăiră:
- Bun prânzul la dumneavoastră!
- Dacă-i bun, poftiți la el!
- N-am venit pentru-a prânzi,
Ci-am venit a jălui:
luda-n rai că o intrat
Și foarte rău l-a prădat.
Și anume ce-a luat?
Vrea tronul sfânt de județ
Și mănunchiul de botez,
Și raiul s-a-ntunecat,
Și iadul s-a luminat.
- Nu fiți, îngeri, întristați!
Pe luda ca s-alungați,
Luați tunul și tunaj,
Cu fulgerul fulgerați!
Și luda s-a-nspăimânta,

Toate jos le va lăsa
Și raiul s-o lumina,
Și de luda vom scăpa,
Altu-n rai n-o mai intra.
Acum jupâne de gazdă
Să nu mai stai supărat,
Nebăut și nemâncat,
Ci să ne fii sănătos,
Sănătos și veselos,
Pe o mândră de colindă,
De la Domnul pe-o izbândă!
V-o-nchinăm cu sănătate
Că-i mai bună decât toate,
De la noi, de la vreo doi,
Mai vârtos de la Hristos!

(Gledin, com. Monor, BN
colecția Vasile V. Filip)

-Vine Crăciunul la fereastra sufletului nostru. Deși suntem în vremuri tulburi, să nu uităm de colind, cea mai frumoasă cântare prin care se vestește sărbătoarea Bucuriei. Ați umblat la colindat în copilărie? Ce colinde vestești pe la fereastra gazdei? Azi, mai colindați cu cei dragi?

-Sărbătoarea Crăciunului are rădăcinile adânc ancorate în ritualul arhaic solstițial. Nu doar Moș Crăciun cel care vine zburând pe sanie peste sate și orașe și aduce cadouri pentru copiii cumiți este în poveștile noastre, ci și Crăciunu Bătrânu. El este fratele mai mare al lui Moș Ajun, ambii întruchipând îmbătrânirea și degradarea timpului, care se cere renovat, prin Nașterea Pruncului. Ce povești legate de Crăciun știți de la bunicii și părinții dumneavoastră?

-Când a venit Moș Crăciun în casa dumneavoastră pentru prima dată ?

-Povestea pomului de Crăciun. Când poposea în casă, cu ce îl împodobeai?

-Care este cea mai frumoasă amintire legată de Crăciun?

- Se află Crăciunul, cu toată salba de sărbători din preajma lui, în proiectele (scrierile) dumneavoastră?

Lucian Vasiliu

Ferestre

Primii 10 ani (1954-1964) i-am petrecut la țară, în ținutul fostului județ Tutova, comuna Puiești, între colinele cuprinse de turele orașelor Bârlad (capitala județului interbelic Tutova), Bacău și Vaslui.

A fost o epocă dificilă, după război, foamete, secetă. Sovietizare cumplită (a se vedea Memorialul de la Sighetul Marmăției).

Tatăl meu, absolvent al Facultății de Teologie de la Cernăuți, suporta rigorile noului regim. Ateizarea, Biblia hazlie, cizma de la Est făceau ravagii. Cărturarii care veneau din interbelic erau batjocoriți. O parte plecase în alte țări, o parte fusese condamnată la ani grei de temniță. O altă parte fusese îngenuncheată și umilită, dată de exemplu de „burghezo moșierime”, monarhistă și exploatoare. În parte sau total, mulți colaborau.

În satul vechilor tradiții creștine, în acei ani, se respira greu, cu teamă, în frig și teroare. Tatăl meu, opunându-se colectivizării, a fost denunțat, anchetat în repetate rânduri. În final, a fost internat la Spitalul de Psihiatrie din Iași. A decedat în vara anului 1971, pe fondul imundelor teze de inspirație nord-coreeană („Noua Revoluție Culturală”).

Prin urmare, în copilăria mea s-a vorbit și celebrat în șoaptă CRĂCIUNUL. Fără colinde. Deși, unul dintre cei mai mari compozitori interbelici, Gheorghe Cucu (născut în februarie 1882, în comuna copilăriei mele, Puiești, decedat în august 1932, la București), a fost un excepțional prelucrător de folclor (inclusiv de colinde).

În anii interbelici, tatăl meu înființase un cor al bisericii. Colindau la propriu și la figurat, în satele vecine, cu bune rezultate, spre bucuria enoriașilor. Era un mod consistent de a păstra tradițiile și de a educa, efectiv, noile generații.

Colecționez cărți din anul nașterii mele, spre a mă lumina mai bine în întunericul epocii. Rusificarea în formă agresiv-sovietizată, proletcultistă fu incredibilă. Nu este locul aici să insist. Doar să menționez că biserica, școala haretiană, universitatea de tip european, Academia deveniseră incomode, se aflau într-un proces de paralizantă reformulare.

Treptat, a venit dezghețul. Eram 3 băieți în familie. Creșteam. Din 1964, tatăl fiind pensionat medical, ne-am mutat, cu chiu, cu vai, în urbea lui natală, Bârladul lui Tache, Ianke și Cadâr. Mama a început să murmure colinde în casă, să ne învețe și pe noi „Domn, Domn să nălțăm”. În autobuzele orașelor își făcea loc „Steaua sus răsară”! Plugușorul de anul nou nu mai era cu versuri propagandistice, proletarizate ridicul. Întunericul se retrăgea. Cei rămași în viață reîncepeau să grăiască, să redescopere naturaletă confesiunii, a mărturiei, a revenirii în matcă.

Vacanțele de vară și de iarnă le petreceam, inevitabil, la bunici. Trăiam bucuria Ignatului, în familie, de 20 decembrie. „Capra” își făcea reparația pe ulițele înzăpezite divin. Merele se rostogoleau, cu nucile, în traistă. Colacii rumeni ne îmbujorau copilăria ciobită. „Scutecele lui Hristos” (turtele savuroase) ne spuneau alte povești, nu din cele ideologizate, de la școală.

Despre brad nu era vorba. A apărut târziu. L-am descoperit în casele unor colege și colegi de școală generală și de liceu, în familiile de copii de muncitori ai Fabricii de rulmenți din Bârlad. Era un brad destul de proletarizat, departe de tradiția creștină. Comercial. Preferam vâscul miraculos al copilăriei, cu mărgeluțele lui metafizice.

Descopeream plugușorul. Și acesta, cenzurat, în felul lui! Pregătirile cetelor de băieți, la marginea satului, se înscriau, din nou, în ritualul ancestral al celebrării NAȘTERII PRUNCULUI DIVIN. Moș CRĂCIUN de altădată era, totuși, moș GERILĂ de la Moscova! Crăciunul a ajuns târziu în casa noastră: odată cu spulberarea Zidului Berlinului, odată cu întoarcerea la normalitatea accesului real la CREDINȚĂ și TRADIȚIE (nu cele pomădate, semiconfiscate, ipocrite).

Mă gândesc la Crăciunul „petrecut” de elita noastră interbelică în pușcăriile postbelice și mă înfior!

Sărbători fericite, de re-naștere, concetățeni liberi și profunzi!

Adrian Popescu

Caravana

Mirosul de brad, pământ, atmosfera de frig sănătos, proaspăt, zăpadă și mușchi înghețat, de robustețe și prospețime curată umpleau casa. E un vâr de brad argintiu, drept, țeapăn, cu o vigoare ușor sălbatică în toată înfățișarea sa. Urmează să-l împodobim spre seară, așa cum fac milioane de creștini de veacuri, pe planeta noastră. Sărbătoarea aceasta ne întoarce în frăgezimea copilăriei, ne face copii așteptând Copilul Ceresc. Ridurile din jurul buzelor parcă se absorb și o lume întreagă întinerește în aceste zile binecuvântate ale Nașterii Domnului și Stăpânului Universului. Dar până ce copiii mei se decid care cutii cu globuri și beteală au întâietate (îi aud cum discută agitați în camera lor, anticipând bucuria ritualului îmbrăcării sărbătorești a bradului) pot să-mi îngădui câteva clipe de răgaz în fotoliul vechi. Țesătura de stofă are un desen pe care abia acum, după atâția ani, îl privesc mai atent, un soi de învârtjire, de rotocoale ce se pierd într-o unduire de nisipuri vagi, modelate imprevizibil de suflarea vântului și, brusc, uimit și totuși nu din cale afară, percep o voce într-un grai straniu, pe care, nu știu cum se face, dar îl pot înțelege...Picioarele mele le văd într-o străfulgerare altfel, nu știu cum, în ele însele, străine. Sunt cele mai obișnuite degete, pe care le mișc, descoperind perfecțiunea delicată a unui mecanism însuflețit, agil, sigur. Cinci și cinci degete, unghiile tăiate rotund, scurt, calcaneul ușor îngroșat, oul rotulei proeminent. Ce prostie, toți oamenii au picioarele la fel și mi se oprește respirația, sunt desculți, laba

picioarului e arsă de soare, albul nisipului a pus o peliculă, o crustă ușoară pe toată lungimea piciorului, așa cum ni se întâmplă la mare, după o zi fierbinte, când am umblat mai mult pe plajă, ori am răscolit praful fin într-o alergare fericită, redescoperindu-ne corpul. Instinctiv, duc mâna dreaptă spre gleznă să mă pipăi, să văd ce se întâmplă, sperând că voi primi, prin pipăit, un răspuns clar, net, la încurcătura mea. Descopăr, într-o mirare ce crește, pielea asprită, e piciorul meu, desigur, dar mai tânăr și nu știu cum, mai întunecat, uscat de o căldură obositoare. Mă salt în mâini ca să mă așez mai bine și altă surpriză acum: stau pe o grămadă de pânzeturi aranjate în formă de pat. Mă ridic încet dintre niște bagaje rustice, un soi de desagi, cum se mai văd prin stațiile de autobuze ale rutelor rurale, prin gările mărunte. Le poartă, de obicei, vârstnicii, cu un fel de mândrie. Sunt, da, desagi dintr-un material des, plin, foarte alb la început, acum decolorat, pe anumite porțiuni, acolo unde razele au atins lâna îngălbenind-o, ba, pe alocuri. Pipăi desagul și constat că înăuntru se află o casetă. Numai că nu mai apuc să-mi satisfac marea întrebare „ce

este acolo?”, un glas muștrător articulează limpede: „Adri, toate la vremea lor!” Da de unde îmi știe numele și mai ales cum de îmi spune așa? Rușinat, sar în picioare, sunt desculț, da, asta-i sunt desculți, și? da, sunt într-un pantalon larg, foarte larg, de la genunchi în jos; am o bluză, – nu o cămașă cu banalii nasturi mici și albi, arhicunoscută, galbenă, uzată, fără nimic deosebit, – pe care mă apuc s-o studiez. În țesut, îmi zic, cam grosolan față de cămașa pe care o port, de obicei, la mare, de in topit, fină, răcoroasă. „Ai îngrijit catărul?” mă pironeste a doua oară, vocea bărbatului care stă acum mai aproape de mine și-i văd hainele ciudate: șalvari și un soi de tunică de o croială orientală, cu mâneci ample și sandale legate cu niște curelușe de piele, îmi simt vocea străină, dar mă aud vorbind „Da, Stăpâne. Și cămila luminatului mag și măgărușul pe care îl încalec, urmându-vă, cu atâta fericită recunoștință”... Sunt, deci, servitorul unui astrolog înțelept pe care îl cheamă Balthasar. De unde sunt așa de sigur, mă întreb, ce îmi dă siguranța aceasta, să afirm cele mai uluitoare lucruri? Nu știu, în orice caz, nu o mândrie prostească, ci un glas dinăuntru... Și, minune, ascult vocea poruncindu-mi blând și toate lucrurile (de la opaițul de lut pe marginea căruia o mână pricepută a trasat o spirală și pe care tocmai îl pregătesc pentru a fi la îndemână pentru noapte, la palmierul zvelt din fața cortului din care am ieșit) reintră în matca lor. Totuși, sunt cam încurcat, eu sau altul a șters crupa asinului cu un șomoioi de cârpe și-a întins buzelor placide și veșnic rumegătoare ale cămilei stăpânului niște crenguțe aproape uscate de soarele deșertului, prin care, de câteva zile, călătorim? Eu, de vreme ce îmi amintesc și tot eu am pregătit, împreună cu slujitorul celuiilalt mag, prânzul frugal: niște turte nedospite, coapte la un foc molcom, pe o piatră încinsă bine, un foc de tabără, cum ar spune cineva, azi, negreșind prea mult; suntem o tabără de câteva zile, șase oameni, trei stăpâni și trei slujitori, trei cămile și trei asini. Ne-am întâlnit, după trecerea Iordanului, ziceam, la Izvorul ce se numește al Îngerului, într-o dimineată, trei grupuri din trei direcții, urmând steaua ce călătorise mereu deasupra noastră și noaptea se oprea și ea, așteptându-ne să ne reluăm drumul.

(Fragment din *Cortegiul magilor*, ediția a doua, revăzută, în curs de apariție la Școala Ardeleană)

Andrea H. Hedeş

Camera magică a Crăciunului

Am umblat, nu prea mult, la colindat în copilărie. Prin vecini. La vecinii aromâni colindam „Moş Crăciun cu plete dalbe”, era colinda lor preferată. La vecinii români colindam, ca tot românul ardelean, „O, ce veste minunată!” La vecinii unguri colindam „Mennyből az angyal.”

Mărturisesc, nu ştiu nici o poveste de Crăciun de la bunici sau părinţi. Ştiu din cărţi, din cursuri, din propriile căutări.

Cred că a venit în primul meu an de viaţă şi de atunci tot vine.

Când eram mici nu îl împodobeam, credeam că Moşul aduce nu doar cadourile ci şi pomul, gata împodobit, sub care să le aşeze. La un moment dat auzeam un clinchet de clopoţel şi acela era semnalul că putem intra în „camera magică” a Crăciunului.

Cea mai frumoasă amintire e legată de perioada Crăciunului, nu neapărat strict de sărbătoarea Crăciunului. Copilul meu trebuia să vină pe lume în acea perioadă (24-25 decembrie). A venit însă, ca un

Capricorn încăpăţânat, pe 2 ianuarie, anul următor, după ce toate sărbătorile se terminaseră.

Indirect, în sensul că perioada sărbătorilor de iarnă e perioada în care îmi scriu mare parte din cărţi.

Răsunetul Cultural
vă urează Sărbători cu pace,
sănătate şi bucurii!
La mulţi ani!

Monica Halasz

Îngerul Crăciunului

Copilăria mea nu s-a aflat sub semnul mersului la colindat, ci sub cel al primitului colindătorilor. Îmi amintesc că surorile tatălui meu cu familiile lor veneau la colindat la bunicii cu care locuiam şi vesteau împreună, prin cânt, naşterea Mântuitorului. Pe lângă O, ce veste minunată, cântau un colind maghiar despre îngerul care li s-a arătat păstorilor şi mi-a rămas în amintire bucuria din glasul lor. Colindatul a devenit o practică pentru mine abia în adolescenţă, atunci când împreună cu colegii de clasă mergeam la colindat pe la fiecare dintre ei şi, fireşte, pe la profesori. Tot O, ce veste minunată cântam, dar îmi aduc aminte că profesorul de matematică, domnul Ştefan Iloaie, ne-a învăţat, în plin comunism, un colind „laic” (îmi amintesc foarte clar că acesta a fost cuvântul pe care l-a folosit) pe care îl cântam nu doar la şcoală, ci şi la porţile cunoscuţilor şi pe care l-a făcut celebru apoi Ştefan Hruşcă: Am venit aici la voi/Cum e datina la noi... Atât în Ajun, cât şi în ziua de Crăciun îmi place să stau acasă, iar până în 2020 obișnuiam să primesc colindătorii, de cele mai multe ori elevi sau foști elevi. De ceva ani, grație unei foste eleve, merg în Ajun la concertul de colinde al unei biserici baptiste din oraş.

Îmi dau seama că nu prea ştiu poveşti despre Crăciun. Singura care îmi vine în minte avea un fir narativ foarte simplu, ce poate fi rezumat astfel: Fecioara Maria simte că trebuie să nască şi îi cere lui Crăciun să o primească în casa lui, iar acesta o conduce în iesle. Atât bunicii, cât şi părinţii ne povesteau – mie şi surorii mele – despre naşterea lui Isus Cristos așa cum stă scris în evanghelii.

Prima dată la mine nu a venit Moş Crăciun, ci un înger. În copilăria mea se vorbea despre Moş Crăciun ca despre un mesager al divinităţii, iar bătrânelul cu haine roşii nu era el, ci Moş Gerilă care sosea în ultima seară din an cu portocale, ciocolată, fular şi şosete. Deci în casa mea nu a venit moşul, ci îngerul. Îmi amintesc că aveam vreo trei-patru ani,

că era întuneric afară (aş putea spune că era seară, dar la fel de bine putea fi ora cinci) şi că bunicii (cu care locuiam) m-au dus în dormitorul lor. În partea stângă, între dulap şi masă, în faţa ferestrei, era un brad înalt, împodobit cu nuci aurii, cu bomboane în staniol colorat de sub care ieşeau franjuri delicaţi de hârtie, cu globuri şi inimioare aurii şi roşii, cu lumânări (reale!) care ardeau şi erau prinse cu o clamă, pe care se aflau nişte ciupercuţe, de ramurile bradului. Iar bradul era ținut de un înger alb, cu aripi cu pene la fel de albe... Cred că cineva din familie se îmbrăcase în înger, fiindcă aripile le-am găsit peste câţiva ani ascunse într-un dulap. Dar e o imagine care îmi este vie în minte, deşi a trecut atâta timp.

Aşa cum v-am spus, primul brad din amintirea mea era gata împodobit, adus de Îngerul Crăciunului. În anii care au urmat, atunci când am împodobit şi eu bradul, pe lângă nucile aurii sau argintii (handmade, am spune acum), vopsite cu Bronzol (cred că așa se numea vopseaua pentru soba din bucătărie), am folosit globurile pe care mama le cumpăra în fiecare an (erau frumoase şi foarte fragile, pictate manual), apoi globurile bunicii pe care le păstrau în nişte cutii impresionante. Mai erau bomboane de ciocolată sau de glucoză, uneori umplute cu jeleu, păstrate şi ele sub zeci de chei, din care rămânea în scurt timp doar staniolul golit de conţinut... Îmi amintesc că obișnuiam să folosim beteală argintie şi aurie, apoi a fost o vreme în care puneam vată pe crengile bradului ca să imite zăpada. După etapa lumânărilor prinse de brad a venit vremea instalaţiilor electrice: am avut unele cu stelute, iar altele cu clopoţei. Îmi amintesc că trebuia să am mare grijă de ornamentul care se punea în vârful bradului, fragil şi el şi greu de găsit...

Iubesc Crăciunul. Ar fi nedrept să vorbesc despre o amintire legată de Crăciun în defavoarea alteia. Dar dacă ar fi să pomenesc de una, este aceea în care sora mea, mai mică cu zece ani decât mine, a găsit sub brad o mulţime de daruri, printre care un pian de jucărie, dintre acelea chinezeşti, foarte drăguţe. Ce bucurie a fost în casă atunci! Şi câtă muzică!

Nu prea se află Crăciunul în proiectele mele educaţionale. Obişnuiesc însă să le citesc elevilor (de gimnaziu şi de clasa a IX-a) textul lui Dr. Seuss, „Cum a furat Grinch Crăciunul” şi să insist pe semnificaţia reală a sărbătorii, pe dimensiunea ei spirituală, nu pe consumerismul care pare să îl fi sechestrat, așa cum bine atrăgea atenţia Papa Francisc anul trecut. Versurile care îmi plac sunt cele din partea finală şi conţin revelaţia lui Grinch care constată că în ciuda faptului că a furat brazii împodobiţi, darurile pregătite pentru copii, mâncarea de sărbătoare, nu a putut împiedica sosirea Crăciunului: „Poate Crăciunul nu vine din prăvălie./Poate... poate că-i mai mult decât ce pare să fie!” Tocmai de aceea de Crăciun inima trebuie să ne crească şi nouă, asemeni lui Grinch, „cu trei numere în plus”. Şi să rămână așa.

George Vulturescu

„Aleșii” de Crăciun

...Am trecut prin toate vârstele miracolului de Crăciun, cu generațiile din cătunul meu Tireac - copil, am fost „a cucuța” (primeam mere, nuci, colaci, bomboane), pe la amiază; apoi, flăcău, cu cetele de feciori, seara, am fost „a colinda”. Aveam în vizor familiile unde erau fetecare trebuiau să iasă după noi „în poartă”. Cetele formate în sat se ocoleau, uneori ne luam la bătaie pentru fete. Fiind un băietan dezvoltat, mai mare între ceilalți, am fost selectat pentru „a merge cu Steaua” și cu „Viflaimul” (am fost „înger”, crai - Gaspar, ostaș și Irod, prin ani). Am străbătut satele din jur (mai ales cele cu preponderență maghiară care nu aveau aceste obiceiuri - Hrip, Cărășeu, Culciu Mare) și mi-a rămas în suflet imensa bucurie de-a fi „în ceată” cu leatul meu de feciori. Aveam și talente - eram dintre cei care adaptam textele și repetam cu ei, îmi plăcea să confecționez coifurile (cu însemne „heraldice” de staniol), ciopleam săbiile de lemn și biserica (de lemn și carton) din Ierusalim pe care o purtau îngerii, de asemenea confecționam „Steaua” („...Cu colțuri multe/Și mărunte/Dăruite de Cristos/Ca un soare luminos”) cu arc, care se întindea în casă spre grupurile celor prezenți. Momentul culminant al cetelor noastre era intrarea „ciobanilor” îmbrăcați în piei de urs, cu clopote la cingătoare, cu zurgălăi la mâini și picioare. Totul era vrăjit, eram „ai satului”. Îmi amintesc intrarea în biserică, în costumația de rigoare și locul care ne era prestabilit - în fața Altarului, aliniați, de-a dreapta și de-a stânga... Străluceam sub costumație ca un brad de Crăciun!

Am o amintire vie, o întâmplare rară - intrați în odaia unei familii numeroase, a luat foc, într-o trombă, poemul de Crăciun (de la podoabele de hârtie, staniol și vata-zăpadă pusă pe crengi). Am sărit și l-am călcat în picioare, salvând casa de la incendiu. Familia ne-a așezat la masă și ne-a ospătat împărătește într-o hărmălaie veselă...

„Proiectul” Serii de Crăciun rămâne pentru toată viața cât mi-a fost dată. Eu aleg pomul de la piață - și cu feciorul meu,-

care își alege propriul brad - mereu în jur de 2 metri. Îl împodobesc, potrivesc luminile. Soția mai are voie să adauge câteva noutăți din podoabele apărute prin magazine.

Cel puțin într-o seară ne adunăm familiile, pe ranguri de rubedenii și prieteni, în celelalte seri - doar eu cu soți și cu...amintirile vechi. Când suntem toți eu le mai spun versete din „Stea” și „Viflaim” (îmi place și acum ceea ce spune Gaspar, craiul...care eram - „...Suntem trei magi călători./Crai ca frații iubitori/Pretutindenea călcăm/Și de-măpărat întrebăm./Din Persida am plecat,/C-o stea ni s-a arătat/Aicea, cum am ajuns,/Steaua-n nori ni s-a ascuns...”) și, nu scap ocazia, să le recit o mai veche poezie a mea...V-o redau și vouă...

Gândul mi-i departe
Într-un sta din codru;
Îngerii cobor din carte,
s-o citesc nu-i modru

Paginile sunt de nea -
Carte-i și trăistuța -
doi brazi și un cerb cu stea
cusutu-mi-a Măicuța

Seara albă de Ajun
cu omăt se lasă -
omul rău și omul bun
ne primesc în casă.

Constantin Cubleşan

Traițele pline de mere

Am copilărit într-un sat din Munții Apuseni, sub Vlădeasa, în Traniș, unde părinții mei erau învățători. În fiecare an ne pregăteam de Crăciun, deși în momentul evenimentului ne aflam în vacanță. Dar, mai înainte învățam colinde, în clasă, ascultam legende legate de momentul Nașterii Mântuitorului ș.a.

Întâmplarea a făcut ca la vârsta de șase ani să-l recunosc, după voce, pe badea Giula, vecinul nostru care își pusese o barbă mare de câlți și pe spate o șubă întoarsă, aducându-mi darurile, pe care le cumpărase tata de la Huedin - o mașinuță de tinichea, minunată în accepțiunea mea de atunci. Dar, recunoscându-l pe Moș

Crăciun, a urmat ca în fiecare an, după aceea, să împodobim împreună cu tata și cu mama, bradul tăiat din pădurea din apropiere. Confectionam lanțuri de hârtie, mama cocea covrigei și stelute pe care le atârnăm în pom, lumânările le luam de la biserică. Erau anii de după război și numai de belșug nu se putea vorbi la ora aceea.

Într-un an, tata a confectionat dintr-o sită veche, o stea, împodobită cu stele tăiate din niște hârhii colorate, i-a pus și o coadă ca să poată fi purtată pe umeri, apoi împreună cu alți trei colegi, copii de prin vecini, am învățat, pe roluri, textul unui Viflaim - cu magii de cuviință - și de cum a dat înserarea am pornit pe la case cu colindul, cu Viflaimul. Cum casele în Traniș erau distanțate mult unele de altele, pe toate dealurile din preajmă, am ajuns acasă târziu către miezul nopții, cu traițele pline de mere, de pere (plăcintele le mâncasem pe drum), liniștindu-i astfel ce părinții noștri care se gândeau ca nu cumva să ne fi atacat vreun lup. A fost una din marile mele aventuri la vârsta aceea, dar am fost fericit cântând: „Steaua sus răsare/ Ca o taină mare...” ș.a.m.d.

Apoi au trecut anii și când am pregătit bradul pentru fiul meu, era deja o altă lume. Totdeauna am avut câte un brad înalt, frumos împodobit, cu daruri alese sub cetinile lui. Colindam toți trei, adică mama, Victor și cu mine, toată seara. În casă mirosea a cozonaci și a cârnați prăjiți, după tradiția de la Traniș.

Minunate momente în evocarea Nașterii Domnului. Întotdeauna bradul de crăciun a fost și rămâne o mare bucurie a copilăriei. Datina, cred cu toată tăria, trebuie păstrată cu sfințenie.

Alice Valeria Micu

Steaua s-o ivitu

N-am fost niciodată la bunici, la Chiuza iarna, așa că amintirile despre sărbători sunt legate doar de familia restrânsă, cu colindători din cartier și, în cel mai fericit caz, un grup-două din satele apropiate Șimleului. Vacanța începea chiar înainte de sărbători, tata avea program continuu de muncă, așadar Crăciunul din copilărie era în Șimleu, într-un bloc mic, într-un cartier pe măsura oreșelului de la poalele Măgurii. Crăciunul însemna pentru noi partea laică a sărbătorii, cu brad, globuri, Moș, masă festivă. La grădiniță și la școală se vorbea de Moș Gerilă, pentru ca distanța față de sărbătoarea religioasă a Nașterii Domnului să fie cât mai mare.

Primul Moș Crăciun a fost fratele tatei, care s-a încins cu o pătură roșie, cu modele, și-a închipuit pentru mogâldeța care eram prima întâlnire cu magia cadourilor. „Mos Cățun ubeste copilasii?” spune mama că am întrebat sacadat și extrem de emoționată, cu o voce mică, fascinantă să văd în realitate ceea ce știam din ilustrate și, probabil, televi-

zor. Bineînțeles că nu am recunoscut pătura! La patru ani, ai mei s-au trezit cu mine citind titlurile din ziare, așa că primele cuvinte pe care am învățat să le și scriu au fost, firește, numele și prenumele meu. Prima oară le-am trecut pe cutiile cu globuri, pentru ca Moșul să nu le încurce cu ale altor copii. Există și acum o astfel de cutie acasă. Prin clasa a doua, o colegă ne-a spulberat iluzia: Moșul nu există! Am negat cu argumentul că pe mine mama nu mă minte și acasă i-am spus și ei de confruntarea cu Mariana, (fie-i țărâna ușoară!) „Hmmm, de unde să știe mama ei, care era doar femeie de serviciu că Moșul e o păcăleală, că doar mama mea e profesoară!” Cu acest argument înarmată am sperat că Mariana s-a înșelat. Am suferit nu atât pentru marea descoperire despre Moș Crăciun, ci când am înțeles că și mamele pot minți. Dar au sosit colindători cu steaua dintr-un sat din apropierea Șimleului și m-au fermecat, așa încât, cu cadourile găsite sub brad cu tot, Crăciunul a fost salvat. Deși, ca să fiu sinceră, eram revoltată că numai băieții mergeau prin cartier cu steaua, cu colinda, cu sorcova. Sărbătorile de iarnă în blocurile mici.

Theodor Damian

Crăciunul copilăriei

Crăciunul este într-adevăr sărbătoarea bucuriei, a celei mai mari bucurii pe care ne-o putem închipui. Este împlinirea bunei vestiri a îngerului către Sf. Fecioară Maria când cerul îi spune pământului: Bucură-te! Iar pământul răspunde cu Sf. Fecioară: Fiat!

Mai mare bucurie nu poate fi decât aceea când, după ce Dumnezeu a creat pe om după chipul Său, El a decis să ia chipul omului și să vină între oameni în Fiul Său, Logosul divin întrupat pentru a-i aduce pe oameni pe calea Împărăției celei veșnice pentru care au fost creați.

Bucuria pe care arhanghelul Domnului i-o transmite Sf. Fecioare Maria nu este veselie, nu este petrecere și zgomot, nu stă în mâncare și băutură. Este o bucurie conținută, rezervată datorită stării de coplesire. „Eu?” se întreabă Fecioara din Nazaret? „Eu? Cum se poate?” Acest gen de bucurie își află corolarul în smerenie și rugăciune.

Acesta este seninamentul de care eram stăpâniți când colindam în copilărie. Începând de la Sf. Nicolae mama ne învăța, an de an, colindele. Era o pregătire pe care o așteptam și pentru care ne pregăteam sufletește. Și când venea timpul să mergem cu colinda pe la case o făceam cu acest sentiment de bucurie reținută, cu sfială, într-o atmosferă în care veselia

inocentă ce caracterizează vârsta copilăriei se tempera împletindu-se cu un aer de mirare și taină. Făceam ceva ce știam și nu știam. Cuprinsul se întâlnea cu necuprinsul. Vorbeam de cer și pământ, de îngeri și oameni, de rob și stăpân, de iesle și de Împărăție. Era o anumită gravitate în cântarea noastră pe care, evident, nu o conștientizăm.

Colindele și colindatul au fost parte definitorie a copilăriei. Dar copilăria nu s-a șters din ființa noastră. De aceea colindăm și astăzi colinde vechi și noi dar cu un anumit fior care redeșteaptă copilul din noi și care deci ne ține înrădăcinați în tradiția sfântă prin care ne identificăm până la sfârșitul vieții.

Nicolae Silade

De fiecare dată când vine la noi Moș Crăciun e ca și prima dată

- Și acum, la fel ca pe vremea când eram copil, aștept Crăciunul cu aceeași nerăbdare plină de emoție și bucurie nemărturisită care te încearcă atunci când numeri clipele până la întâlnirea cu prima ta iubire. Poate pentru că sunt născut iarna, cu exact trei săptămâni înainte de Nașterea Domnului, poate pentru că simt că urmează cele mai frumoase, cele mai dragi și însușețite momente din an: prima zăpadă, ziua mea de naștere (4 decembrie), Sfântul Nicolae, tăierea porcului, Ajunul Crăciunului, cu împodobirea bradului și colindele, trăiesc la cote maxime zilele premergătoare acestei mari sărbători.

decembrie
e plin de păsări albe. majestuoase.
e plin de bucurii. de împliniri.
la geamuri
flori de gheață. cadouri. brazi.
colindători. pe străzi
splendori cum n-au fost niciodată.
pare că învie o legendă sacră. o stea
e-n orice casă. și pretutindeni
cel nemuritor.

Da, am colindat în copilărie. Oare există vreun copil care să nu fi fost măcar o dată la colindat? Țin minte că prin anii '60 ai veacului trecut, la noi în sat colindătorii (mereu câte doi) sunau dintr-un clopoțel și spuneau câteva versuri. Nu aveau imaginație, nu aveau voce, nu aveau costumație. Atunci, împreună cu un prieten, am înghebat o trupă de teatru ambulant, care mergea la colindat prin satele din jur, cu Steaua și cu Plugușorul. Eram 12 „actori” serioși, începeam repetițiile încă din august, după texte vechi găsite în podul bisericii și colindele auzite de la bunici: „Trei crai de la răsărit”, „O, ce veste minunată!”, „Florile dalbe” etc. Ne-am croit singuri costumele adecvate (împodobite cu stelute colorate din staniol), coroanele pentru împăratul Irod și pentru cei trei regi, aveam tobe, săbii, halebarde, toată recuzita, aveam și capră, aveam și stea (cu becuri pe baterii) care se rotea trasă de o sfoară, aveam plugușor împodobit cu de toate, plus becuțe de lanternă, tot pe baterii. Aveam chiar și un cărucior (pe care îl trăgeam după noi sau îl transformam în sanie, după cum era vremea) pentru transportul costumelor, bidoanelor cu vin și al celorlalte bunătăți primite. Nu era casă să nu ne deschidă ușa. Și am mers cu Steaua și cu Plugușorul până când am plecat în armată. Aș mai colinda și acum, dar mă mulțumesc să cânt colinde cu soția mea, să le ascult împreună cu copiii și nepoții, și să primim colindătorii.

Mi-aș fi dorit ca și Banatul să fie măcar pe jumătate bogat în tradiții cum sunt alte zone ale țării, Maramureșul sau Moldova, ca să dau doar două exemple. Mi se pare că aici, la noi, în vest, totul s-a occidentalizat, dar, paradoxal, s-a și manelizat în același timp. În afară de „Dubășii din Brănești”, de care sunt sigur că ați auzit, colindătorii de azi la sate sunt trupe de lăutari și dansatori, care seamănă mai degrabă cu un alai de nuntă. Povești legate de Crăciun? Poate singura, cea pe care o trăim noi înșine, nu este atât o poveste, cât o minune. Vedeți, natura are patru anotimpuri, care se tot repetă, la nesfârșit. Omul are doar patru „omotimpuri”, care nu se mai repetă. Prin Nașterea Mântuitorului însă, avem șansa intrării în al cincilea anotimp, în acel „omotimp”

divin, în care dragostea înlocuiește timpul și care înseamnă „moartea morții și învierea vieții”.

Greu de spus, greu de întors șase decenii într-o singură aducere aminte. Cred, totuși, că de fiecare dată când vine la noi Moș Crăciun e ca și prima dată.

Când eram copii, îl găseam împodobit în dimineața de Crăciun, lângă fereastră, în camera de la stradă, unde nu se făcea foc în sobă, astfel încât, de cum deschideai ușa, mirosul de brad îți intra de-a dreptul în suflet. Îi admiram ore în șir beteala, vârful strălucitor, foștomoacele de vată care reprezentau nămeții de zăpadă, culoarea saloanelor de zahăr, a globurilor, ne extaziam în fața figurinelor de turtă dulce sau de zahăr, îi căutam lumânările colorate prinse cu clame și scăpărătoare, pe care le aprindeam pe ascuns și, Doamne, ce ne mai bucuram. Uneori mai găseam prin el și fructe: gutui, mere, portocale, dar nu ne prea interesau. Desfăceam cu grijă saloanele de zahăr, luam conținutul și le închideam la loc, aranjând cu atenție staniolul, să nu se observe că sunt goale pe dinlăuntru.

Țin minte că odată, pe când colindam într-un sat vecin, cu populație majoritar maghiară, după ce ne-am terminat reprezentăția, gazda ne-a pus la fiecare în mână câte un păhărel. Apoi a luat o damigeană și ne-a turnat, iar noi am dat ștampul pe gât și am început să-l scuipăm imediat. Pentru că, în loc de țuică, în damigeană era petrol. Damigeană cu petrol era mai nouă decât cea cu țuică, iar gazda, în lipsa soțului, nu știa care e una și care alta. Doamne, ce-am mai scuipat toți în ziua aia! Și cum ceream la fiecare casă plăcinte, plăcinte, în loc de bani sau țuică, sau vin!

De multă vreme tot încerc să scriu un poem despre Nașterea Mântuitorului, dar poate că trebuie să mai aștept acea stare de grație, steaua aceea de la Răsărit, înțelepciunea celor trei magi sau magia propriu-zisă. Am însă un colind mai de demult, pe care vi-l ofer dimpreună cu urarea: Crăciun fericit și La mulți ani!

alb alb alb
ce dor mi-e de alb
de munții albi
de văi albind
de un colind
ca de harap
printr-un harem
plin de argint
mi-e dor de alb
de alb albind
mi-e dor de tot
și ning și ning

Olimpiu Nușfelean

Crăciunul vine iarna

Crăciunul vine iarna. Ceea ce mi se pare minunat la această sărbătoare este că aceasta plantează semințele bucuriei – Nașterea lui Iisus – în chiar miezul frigului. Desigur că vor veni friguri și mai mari – prin ianuarie sau februarie –, dar sămânța dragostei va fi încolțită. La focul sărbătorii, al colindelor, al întâlnirilor dintre cei dragi, mai apoi, după efortul – sărbătoresc – de a spăla răul la Anul Nou. Așa că vremurile tulburi, frigul spaimei de amenințările pandemiei, nu au cum să împiedice vestirea sărbătorii Bucuriei. Desigur că mersul la colindat se va împiedica în tot felul de prudențe – lasă că piedicile nu-s de azi, de ieri –, dar energia colindului cu cei dragi nu se va epuiza într-un an sau doi de lipsuri sărbătorești.

Dacă ar fi să-i recunosc ceva minunat vârstei mele, ar fi faptul că mi-a oferit fericirea să prind momente când se mergea la colindat cu traista pentru daruri, cu bucuria „evaluării” acestora la încheierea peregrinării prin sat. Începutul l-am făcut cu „Moș Crăciun cu plete dalbe”, cu daruri venite din partea oamenilor din sat, daruri pentru colind, daruri pentru cîntec, daruri pentru... frumos! Și cu cele apărute la fereastra ușii de la intrarea în casă, anunțate de un Moș Crăciun care complota cu părinții, bunica și vreo vecină dispusă să se deghizeze. A fost o seară când mi-am dat seama cine ar putea fi „Moșul” iar ai mei mi-au spus să tac, să nu-i spun surorii mele, care trăia încă fascinația miracolului Moșului venit dintr-o lume darnică. Erau – cred că am mai spus – o pușcă „de tras la semn” și o păpușă mare pentru soră-mea. Trăiri adăpostite în amintiri îndepărtate, care riscă să se estompeze în fotografii mișcate. Și apoi obiecte pentru școală, o fotografie călare, în iarnă, când, de sărbători, sosea în sat un fotograf care îți făcea o fotografie sau două. Am pe undeva o asemenea fotografie.

Dar Crăciunul se anunța cu... tăiatul porcului. Flăcările paielor de la focul cu care porcul înjunghiat era prîjolit îmi luminau puternic fereastra și mă trezeau. Deveneam de ajutor: aduceam paietele cu care era întreținut focul, aduceam apă caldă sau vreun vas, urmăream micile aripi de paie care urcau, abia jăruind, în întunericul peste care venea dimineața. Era extraordinar cum obiceiul asimila sacrificiul porcului sau, să zicem, al mielului (din primăvară) în ritualul

bucuriei. Împodobirea pomului, care nu va fi în fiecare an, căci ai mei vor începe să adune bani pentru construirea unei case noi... Pregătirea hainelor pentru mersul la biserică. Poveștile continuau din sfîrșitul toamnei sau începutul iernii, când se desfăcea porumbul. Acolo se adunau câteva neamuri și cîțiva vecini, iar noi, copiii, pierduți în grămezile de pănuși, încălziți de acestea, ne jucam și ascultam tot felul de întâmplări. Minunat era când, în seara de Crăciun, mama și alte câteva femei (neamuri și vecine) dădeau tonul unor „reuniuni” de colind, întîrziind la o casă sau alta sub avertismentul „Cine doarme-n astă noapte/ Blestemat va fi de moarte!”... Colindătoarele, obosite de munca de peste an, întinereau colindînd. Își întăreau prietenii, buna înțelegere. Apoi eu, mai crescînd, cream un moment special împreună cu unchiul Ionuc, văr al tatei și vecin, cu care mergeam la colindat la unchiul Mihai, frate al bunicului dinspre tată, singurul în viață dintre venerabilii frați, Ioan și Iulian fiind deja plecați spre cele veșnice. Și bucuria drumului parcurs între satul natal și al mamei, cu mama și sora mea, uneori cu tata, dar el rămînea de obicei să vadă de gospodărie, mergînd să-l colindăm pe bunicul Ștefan și pe surorii și fratele mamei.

Amintirile legate de Crăciun sînt multe. Greu de distins între ele. Se leagă, se amestecă, se pierd în... uitare? Sînt greu de prins în cuvinte, în cîteva pagini. Sînt lipite de suflet și e mai greu să le desprind de acolo. Le poți exprima. Poate în poezie. Am scris poezii inspirate de Crăciun. Una ar fi „Crăciunul poetului”. Dar atmosfera iernii, a sărbătorilor de iarnă mă urmărește în anumite scrieri. Impune o stare de spirit. Care, uneori, reverberează în descrieri, într-un dialog, într-o reflecție despre viață.

Vasile V. Filip

Primul pom de Crăciun, cu muguri de iubire

Era pe la începutul anilor '70, cu puțin înainte de Crăciun. Absolvise în acel an liceul, nu intrasem la Istoria și teoria artei, o secție a Institutului „N. Grigorescu” din București (136 de candidați, șase locuri) și încă nu găsisem un loc de muncă, decât sezonier. Dar totul abia începea... Ninsese mult, acoperind noroaiele tomanei și nimbând lumea în culori de ilustrată de sărbători. Iar apoi coborâse din cer un ger albastru care înghețase zăpada, transformând-o în „pod de-aramă peste vamă, / pod de-argint peste pământ”, menit parcă anume să lege între ele case, sate, inimi, în vederea viitoarelor nunți.

Se apropia cu pași repezi Crăciunul, iar părinții mei se îngrijeau de lemne, de porc, de slatină (adusă de pe Valea Slatinii) și, în general, de ce vor pune pe masă. Nu și de pom, la care nici nu se gândeau, pentru că obiceiul nu trecuse încă, dinspre oraș, pragul satelor. Dar satele nu mai erau cele de odinioară, tinerii lucrau sau studiau în orașe și reveneau la matca satului doar în pragul marilor sărbători. Cetele de colindători nu se mai închegau din octombrie, sau măcar de la intrarea în post, ci cu o zi-două înainte, sau chiar în seara de ajun, iar colindatul devenise mai mult prilejul unor vizite reciproce în grup de prieteni. Fratele meu mai mare, Dumitru, lucra la Târgu-Mureș, dar își trimisese fiul nevârstnic (pe Sorin, de vreo trei anișori) la Chiuza, unde urma să ajungă și el cu soția de Crăciun. M-am folosit de prezența lui Sorin și am avansat timid ideea împodobirii unui pom de Crăciun. Spre deosebire de părinți (pentru care pomul ar fi fost o cheltuială în plus), Dumitru a îmbrățișat ideea, gândindu-se la bucuria lui Sorin și chiar luând asupra sa costurile podoabelor necesare, dacă eu aș fi găsit de unde să fac rost de un brăduț. Căci nu exista brad în raza satului Chiuza, și nici la Beclean nu auzisem să se fi adus, pentru comercializare.

Dar aveam eu în minte un plan, încă din vară, când lucrasem la „degajări” în Dumbrava Perișorului, respectiv la tăierea și îndepărtarea speciilor concurente dintr-o tânără plantație de molid. Mergeam, din sat, câte 15-20 de tineri, cu topoarele pe umăr, drum de hotar de cca o oră și jumătate-două (6-7 km), la deal, prin Mireș (spre care nu exista drum direct din Chiuza, ci doar cu ocol prin Piatra, și acela accesibil pe-atunci doar carelor, nu și autobuselor sau mașinilor); prin Mireș, și mai departe, spre Perișor, pe sub liziera pădurii și prin marginea pășunii Coplean (unde vâraseră o dată și oile satului nostru). Treptat, drumurile până în Dumbravă și îndărăt, pe cărări destul de abrupte, și chiar zilele de muncă în sine, deloc ușoare, deveniseră prilej de coeziune a unor grupuri tot mai largi, cuprinzându-i și pe tinerii din satele mărginașe (Mireș, Piatra, Perișor), ba chiar prilejul legării unor prietenii, atât de spontane și de fierbinți la anii primei tinereți. Iarna, însă, cu greu i-ar fi dat cuiva prin minte să facă acest drum, care – cum ziceam – nici nu era drum, ci mai degrabă o întretesere de poteci. Dar podul de argint al zăpezii înghețate lega zările și chema la drum. Iar miza unui prim pom de Crăciun era suficientă în sine (puieții din plantație aveau tocmai înălțimea potrivită), chiar de nu și-ar fi asociat setea tânără de risc, de aventură.

Așa că n-am stat prea mult pe gânduri pentru a-i propune vărului Vasile (handbalist la „U” Cluj, cu selecții chiar în lotul național de tineret, dar și cu vacanțe la degajările din Dumbravă) să fură câțiva puieți de molid din plantație, pentru noi și pentru cine se va mai arăta interesat, contra a câțiva lei de buzunar. A primit cu entuziasm, mai ales că-i știam mai vechea simpatie pentru o frumoasă Anică din Mireș, ce venise și ea de câteva ori la degajări. Am pornit pe la amiază, cu gând să ne întoarcem seara, sub protecția întunericului. Drumul „dus”, prin aerul străveziu, a fost ușor și plăcut, pomi am găsit pe potrivă, dar căratul lor în spate până la Chiuza, cu riscuri sporite în funcție de cantitate, nu era o perspectivă tocmai roză, așa că n-am tăiat decât câte unul, pentru noi. Dar iarna întunericul vine totdeauna mai repede decât te aștepti, așa că eram doar prin Mireș când ne-a prins noaptea. Cum adierea viitoarelor sărbători ne umplea nările cu iz de pâine caldă și cozonaci, ne-am zis că ce-ar fi să-i facem o vizită lui Nicu (să-i zicem așa, dar numele cel adevărat nu mi-l mai amintesc), cu care ne împrietenisem tot la degajările din vară. Un sat mic e în general un sat primitiv, iar în prag de sărbătoare – cu atât mai mult. Nicu își ajutase de curând tatăl să facă horinca,

iar mama sa tocmai scosese din cuptor. Nu ne-au trebuit multe pahare până să ni se cam moaie picioarele, cu toată pâinea cea caldă care le însoțea.

Dar, la tinerețe, băutura și mâncarea nu spre somn te trage... Văru-meu, Vasile, i-a spus lui Nicu c-ar vrea să-i facă o vizită Anicăi, care ședea în partea de sus a satului, de unde venisem. Prompt, Nicu s-a oferit să ne conducă și să ne introducă el. Am ieșit toți trei în noaptea cu pământ alb și cer negru-înstelat, formând o sferă centrată parcă de turla bisericii. Brusc, lui Nicu i-a venit o idee: să meargă doar el cu Vasile spre capătul din sus al satului, urmând să-l lase apoi singur cu Anica, iar pe mine să mă plaseze în grija unei vecine: Măriuța, o fată de vreo 15 ani, încă elevă la Piatra, ce abia aspira la categoria de vârstă a „celor mari”, „de măritat”, curțate și vizitate de feciori. Mi-a făcut propunerea și, fără să-mi mai lase timp pentru răspuns (care i se părea evident), a și intrat pe porțiță, iar apoi în casa prin ușa căreia răzbătea lumina unei lămpi cu petrol. Nu știu ce le-o fi spus Nicu părinților Măriuței, cum l-o fi prezentat pe cel care le caută fata (pe care nici n-o cunoștea), că după nici zece minute Nicu ieșea afară însoțit de Măriuța: păr lins, adunat în coade groase, obraji de mere coapte și sâni ca de piatră (din câte mi-am dat seama în lumina cea vagă, dinspre geamul ușii), destinsă, zâmbăreată, vizibil bucuroasă de vizita neașteptată.

N-a fost, cum mă temeam, niciun moment de jenă, de băjbăire în căutarea vreunui subiect de discuție, vreunui prilej de apropiere. Apropierea a fost firească, spontană, tandră: de parcă ne cunoșteam de când lumea, de parcă nu trăisem decât așteptând această întâlnire. Frigul devenise pătrunzător, dar nu-l simțeam, împrumutându-ne căldura unul altuia. Și nici părinții, de dincolo de geamul ușii, n-au dat vreun semn de îngrijorare în cele cca două ore pe care le-am petrecut împreună. N-au chemat-o în casă nici când au stins lampa și s-au culcat.

În următoarea jumătate de oră îi cunoșteam toți colegii, toți profesorii, toată viața cea de 15 ani, ce păreau atunci izvorâți din infinit și pierzându-se într-un infinit de semn contrar. Bineînțeles c-am întrebat-o cum m-a prezentat Nicu, de i-a convins rapid părinții s-o lase cu mine. Am înțeles că, în principal, scrupulele și reținerile virtuale erau doar în capul meu; că, pentru ei, eram un „domnișor” din Chiuza, care terminase Liceul Silvic (și nu era „domn” mai mare, în lumea satului de atunci, decât pădurarul; rațiunea pentru care mă dusesse și pe mine tata spre acel tip de liceu, cu doar trei întruchipări în România de atunci). Ne-am înțeles să ne revedem peste câteva zile, vreo trei-patru, respectiv în prima seară „de joc”, care, la Mireș, începea a doua zi de Crăciun și ținea în fiecare din zilele de sărbătoare ale întregului ciclu al sărbătorilor de iarnă. (Și la Chiuza fusese cândva la fel, dar obiceiul se pierduse, odată cu dispariția tineretului localnic, absorbit de feluri de școli, alungat de perspectiva de a construi socialismul ca „membru CAP”).

Vasile și Nicu, cu brăduții în spate, m-au luat de la poarta casei din preajma bisericii, a Măriuței. Lui Vasile îi mersese cam la fel, chiar „mai bine” – zicea el (dar eu mă întrebam atunci, cum o fac și astăzi: Se poate „mai bine”?); în sensul că stătuse marea parte a timpului în casă, la căldură, servit cu de toate. Ne-am despărțit apoi de Nicu în termeni frățești (dar iată că, după aproape 50 de ani, nu mai sunt sigur de numele său), iar eu cu Vasile, cu topoarele și cei doi brăduți, am apucat-o la vale, spre Chiuza, pe podul de zăpadă ce scânteia sub lună. Mi-amintesc că, mare parte din drum, am cântat și am colindat, am râs și ne-am zbuguit, uitând de riscul că ne-am putea întâlni cu pădurarul.

N-am mai revăzut-o pe Măriuța niciodată, de atunci. În seara celei de-a doua zile de Crăciun survenise o reuniune de familie (de familie lărgită, căci îl implicase și pe vărul Vasile), de la care nu ne-am permis să lipsim. Ne-am spus că vom fi la fel de bine primiți și o zi după, respectiv în seara celei de-a treia zile de Crăciun. Numai că, atunci – eu, cel puțin – nu am mai găsit nicio Măriuță la jocul din căminul cultural. Începusem să mă îndoiesc, încă de atunci, de capacitatea mea de a o recunoaște, date fiind împrejurările în care o văzusem (și nu prea) prima oară. La lumina intensă, crudă a becurilor din cămin ieșea la iveală o altă realitate, mai străină, mai indiferentă. Mi-am luat inima în dinți și m-am dus s-o caut acasă. Dar nicio lumină nu se mai zărea, nici la geamul ușii dinspre târnațul unde petrecusem cele mai frumoase ore din viața mea de până atunci, nici la geamurile dinspre drum. („Nu-i lumină nicări / C-o murit tăți oamini”) De întrebat, n-aveam pe cine să întreb. Nu cred că reținusem nici măcar numele de familie al Măriuței. Iar Nicu încă nu era de găsit în acea seară.

M-am întors la Chiuza, împreună cu Vasile, acum prin zloată (se muia vremea), încercând să-mi ascund dezamăgirea. „Doar n-au intrat zilele-n sac!” Dar intraseră. Cel puțin cele ale mugurilor primei iubiri, intraseră. Se pleoștiseră, odată cu mugurii cei vii ai brăduțului tăiat din Dumbrava Perișorului, căruia beteala cu sclipiri artificiale și căldura umedă dintr-o casă ce nu mai primise brad de Crăciun nu-i pria, nu-i făcea bine.

Zilele următoare m-a preocupat concursul de la Inspectoratul Silvic Cluj, pentru ocuparea unui post de tehnician la Ocolul Silvic din Dej. Concurs cu care s-a deschis anul următor, căci a avut loc încă în 2 ianuarie; pe care l-am luat, ocupându-mi încă de la jumătatea lunii primul meu post, de om al muncii de zi cu zi. (Nu al visurilor de noapte.) M-am mutat la Dej, iar la Chiuza ajungeam doar în unele duminici. La Mireș am mai ajuns doar după ani, găsind în ruină casa cu ferestrele luminate cândva de lampa cu petrol. Căci, după abia vreo două luni de la angajare, a venit ordinul de chemare în armată, apoi facultatea, apoi „viața care se viețuiește, nu cea care se visează” (cum voi citi, mai târziu, într-un frumos, unic roman românesc).

Azi, episodul cu aducerea primului brad de Crăciun, din Dumbrava Perișorului, prin Mireșul în prag de sărbătoare - episod ce nu pot să nu-l leg de fata de 15 ani, iubită într-o unică seară de iarnă – nici nu mai sunt foarte sigur că a existat, că s-a petrecut cu adevărat. Dar, în anii din urmă, am început să accept că există nu doar ceea ce are consistență materială.

Adrian Podaru

Face-off avatarurile unei prietenii proverbiale

Preambul. Când vorbim despre prietenie în literatura patristică, primul gând ne duce la cei doi Capadocieni, Sf. Vasile cel Mare și Sfântul Grigorie de Nazianz, amândoi trăitori în veacul al IV-lea d. Hr. și amândoi angajați în ample lupte doctrinare, mai ales împotriva ereziilor ariană, pnevmatomahă și apolinaristă, erezii care contestau divinitatea Fiului, divinitatea Duhului Sfânt sau asumarea deplină, de către Cuvântul lui Dumnezeu, a firii umane. Această prietenie, devenită proverbială, poate fi reconstituită, în mare parte, din schimbul epistolar între cei doi. Compoziția de mai jos, închipuită sub forma unei dramatizări cu trei actanți (un narator și cei doi sfinți, Sf. Vasile și Sf. Grigorie), decupează pasaje din acest schimb epistolar și a fost prezentată în Aula Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, în anul 2019, de praznicul Sfinților Trei Ierarhi, patronii învățământului teologic ortodox de pretutindeni. Sf. Vasile cel Mare a fost reprezentat de Pr. Lect. Univ. Dr. Liviu Vidican-Manci, în rolul Sf. Grigorie de Nazianz a jucat Pr. Lect. Univ. Dr. Paul Siladi, iar naratorul a fost subsemnatul. S-au făcut toate demersurile pentru ca acțiunea să fie derulată ca pe o scenă de teatru (cu recuzită, reflectoare etc.), iar fondul muzical a fost realizat, live, la chitară, de doi artiști autentici, Andrei Roșulescu și Larina Copuzaru. Toată această punere în scenă a fost posibilă cu binecuvântarea prealabilă a ÎPS Andrei, care a și participat la spectacol și căruia îi mulțumim și pe această cale.

Narator: Între multe alte lucruri care au făcut din provincia Capadocia un punct de referință pentru istoria ortodoxiei se numără și remarcabila prietenie dintre cei doi protagoniști angajați în lupta împotriva ereziilor triadologice și hristologice din secolul al IV-lea: Sf. Vasile cel Mare și Sf. Grigorie de Nazianz. Născuți amândoi în Capadocia, în același an, 330, nu departe unul de celălalt, în familii creștine cu o foarte bună poziție socială și bogate resurse pecuniare, Grigorie și Vasile s-au bucurat de primirea unei educații solide. Cezarea Capadociei a fost primul loc în care destinele celor doi s-au unit, pentru ca mai apoi, după o scurtă separare, să se reunească în Atena, centrul culturii elenistice și creuzetul în care dospeau cele mai mari oportunități pentru slujbele râvnite din Imperiu. Aici, în Atena, cei doi iluștri studenți, care nu cunoșteau decât două drumuri, spre școală și spre Biserică, și-au construit o prietenie care avea să se consolideze și să dureze toată viața și care urma să fie socotită exemplară, în întreaga creștinătate, pentru ceea ce însemna o prietenie între doi creștini.

Și, într-adevăr, exemplară a fost, însă nu monocromă. Acești doi prieteni s-au ajutat reciproc, prin intermediul unei legături marcate de sușuri și coborâșuri, de lumini și umbre, de simfonii și disfonii, să-și găsească fiecare rostul său propriu în lupta angajată pe care au dus-o pentru apărarea intereselor Bisericii și pentru definirea dogmatică a învățăturii de credință ortodoxe. Fără tensiunile creatoare care au existat între cei doi – dincolo de nenumăratele momente de proverbială înțelegere și desăvârșit acord reciproc –, nu am fi avut, probabil, nici legiuirile monahale ale Sf. Vasile, nici așezămintele sociale ale aceluiași sau angajamentul său ferm în politica ecleziastică ce urmărea consolidarea ortodoxiei niceene, dar nici Cele cinci cuvântări teologice ale Sf. Grigorie, care cuprind cea mai amplă și mai argumentată triadologie, nici poemele autobiografice ale aceluiași sau panegiricele sale, prin care a ilustrat sfințenia multora dintre contemporanii săi, așezându-i în calendare. Reîntorși din Atena pe meleagurile natale, Vasile și Grigorie s-au hotărât pentru o viață retrasă, în solitudine, eventual pe unul din domeniile familiale din Pont sau din Nazianz, ca să se dedice studiului și rugăciunii. Fiecare dorea să-l facă pe celălalt să vină la el; într-un final a câștigat Vasile care, după multe insistențe, l-a convins pe Grigorie să vină la Annesi. Un rol important în această reușită l-a jucat și măiestria stilistică cu care Vasile a știut să descrie acest loc:

Sf. Vasile: „Există acolo un munte înalt, acoperit de o pădure deasă și udată în partea nordică de ape răcoroase și limpezi. La poalele lui se întinde o câmpie lină, adăpată continuu de apele care se preling din munte. O pădure care a crescut parcă de la sine jur-împrejurul acestei câmpii, bogată în arbori variați și de toate speciile, înconjoară câmpia ca un zid. Nici insula nimfei Calipso, pe care Homer o lăuda pentru frumusețea ei, nu se poate compara cu acest loc. [...] Locuința noastră e în spate, într-un alt defileu de care se sprijină coama principală a unui masiv muntos, de unde poți avea în față toată întinderea câmpiei și de unde poți vedea chiar și valurile râului care o înconjoară. [...] Acest râu al nostru, având o curgere năvalnică, se rostogolește ca un sălbatic din pricina stâncilor care-l gâtuiesc, încât, la un moment dat, se aruncă furtunos într-o adâncă bulboană, fapt care nu numai că produce o priveriște minunată de plăcută atât pentru mine, cât și pentru orice privitor, dar în același timp și satură îndeajuns pe toți din jur, prin mulțimea nesfârșită de pești care se adună în văltoarele lui. [...] Să-ți mai pomenesc și de văzduhul înmiresmat al ținutului și de aerul răcoros de pe valea râului? Sunt destui care rămân fermecați de mulțimea florilor ori de ciripitul încântător al păsărelelor. Și să nu uit! În afară de alte bunătăți, ținutul acesta este și foarte bogat în animale sălbatice, nu atât în lupi sau urși – Doamne ferește! – cât mai ales în turme întregi de cerbi și de căprioare, iepuri, care-și află aici din destul hrana, și tot felul de alte asemenea animale”.

Narator: Sedus de această descriere, dar și învins de dorul pentru prietenul său, Vasile, Grigorie a plecat în Pont, gândindu-se la zilele minunate pe care le aveau de petrecut împreună, dedicându-se filosofiei, adică iubirii adevăratei înțelepciuni, cea creștină. Realitatea, însă, a fost alta, iar dezamăgirea lui Grigorie, dublă: mai întâi, pentru că Annesi nu era defel un loc propice meditației și vieții de solitudine, și apoi, pentru că genul de monahism pe

care îl propunea Vasile nu se potrivea deloc cu așteptările lui Grigorie. Într-un stil încărcat de ironii usturătoare – pe care, totuși, Vasile, le-a gustat din plin – Grigorie îi scrie următoarele cuvinte:

Sf. Grigorie: „Admir Pontul tău și întunericul pontic; locul tău de reședință – potrivit mai degrabă unor exilați; dealurile deasupra capului tău și deșertul dedesubt; animalele sălbatice care îți încearcă credința; chiar și casa-ți ca o gaură de șobolan, cu camerele denumite pompos: «Locul Contemplației», «Mănăstire», «Școală». Ce păduri impresionante de mărăcini crescuți haotic! Munți abrupti vă încercuiesc pe toți, nu ca o coroană, ci mai degrabă ca o închisoare. Aerul îl primești cu porția; cât privește soarele, după care tânjiți atât de mult, vă este îngăduit să priviți la el doar atât cât poate străbate prin hornul unei case. Păsările cântă, dar a foame! Ce să mai zic despre bordeiul tău fără acoperiș și fără ușă, despre vatra fără foc și fără fum, despre zidurile de lut ars, menite să pună stavilă noroiului, condamnați, ca să zic așa, să fim ca Tantal, însetând în mijlocul apelor. Și ce să spun de acea sărbătoare jalnică la care am fost invitat insistent din fundul Capadociei, doar pentru a nu găsi nimic de mâncare? Îmi amintesc de pâinile și de supa ta (ei bine, cel puțin așa o numei tu!). Cum aş putea să le uit vreodată? Sărmanii mei dinți, înfingându-se în bucățile mari de pâine uscată și apoi sforțându-se să iasă afară, ca și cum ar fi fost înfiți în pământ. După părerea mea, dacă nu am fi fost iute salvați de acea binefăcătoare a săracilor – mă refer, bineînțeles, la mama ta, care a venit chiar la momentul potrivit, ca un port pe timp de furtună – trebuia să fi ajuns de mult timp cadavre, iar «credința noastră pontică», mai mult un obiect de milă decât de admirație”.

Narator: Conform standardelor sale, Grigorie dorea să combine o solitudine aristocrată, în care putea să studieze și să contemple, cu un acces imediat la societatea civilizată, așa cum se potrivea rangului său. Scrisorile păstrate demonstrează cât de esențiale au fost pentru el, pe parcursul întregii sale vieți, legăturile cu intelectualii literați păgâni și creștini, cu persoanele importante și aristocrația provincială. Pretențiile lui Vasile pentru un stil de viață monahală elementar și egalitar, centrat în jurul muncii fizice, nu era în armonie cu propriile sale înclinații sau cu propriile sale visuri pentru viitorul vieții monahale creștine. Grigorie era mai mult interesat de teorie, de dezvoltarea vieții intelectuale și spirituale în solitudine reflexivă. Nu dorea ca solitudinea pe care el o căuta să fie populată de grupuri înflăcărâte de foști sclavi și de aristocrați, amestecați împreună, care să planteze rădăcinoase, să sape puțuri și alte lucruri asemenea. Realitățile vieții comune, cenobitice, de la Annesi se centrau în jurul muncii fizice și al cântării psalmilor, un model tipic de monahism simplu, pe care Vasile l-a văzut pus în practică atunci când a vizitat mănăstirile din Palestina, în 356. Ceea ce Grigorie considera a fi întregul scop și întreaga justificare a vieții solitare era faptul că aceasta oferea timp pentru nivelul cel mai înalt de reflecție, speculație, rugăciune și lectură. Acest lucru voia să-l facă el, nu să sape sisteme de irigație sau să cultive napi, nici chiar să îndrume, prin sfaturile sale, comunități recalcitrante. Scurt și concis spus, acolo unde Vasile vedea munca fizică importantă pentru o zi obișnuită a vieții monahale, Grigorie simțea că locul studiului și al reflecției fusese subestimat. Mintea scrutătoare nu-și poate îndeplini sarcina la cel mai înalt nivel, credea Grigorie, dacă este angajată în mod curent în săparea șanțurilor de apă pentru comunitate.

Odată reîntors acasă, la Nazianz, lângă tatăl său, Grigorie simte lipsa lui Vasile și regretă acele clipe petrecute împreună, chiar pline de lipsuri materiale sau confort, dar bogate intelectual și spiritual (să amintim doar Filocalia, o culegere de texte din opera lui Origen, alcătuită acum). Îi scrie prietenului său o epistolă plină de duioșie:

Sf. Grigorie: „Când îți scriam mai înainte cu privire la viața din Pont, glumeam, nu vorbeam serios, dar ceea ce-ți scriu astăzi este cu totul serios. Cine-mi va da zilele de altădată, când suferința cu tine îmi era aleasă plăcere... Cine-mi va reda cântările de psalmi, vegherile, avânturile spre Dumnezeu în rugăciune, viața nematerială și incorporeală? Cine-mi va da această unire a simțurilor și a sufletului cu frații care se îndumnezeiesc și se înalță sub călăuzirea ta? Cine-mi va da râvna și pasiunea pentru virtute, pe care noi am întărit-o prin reguli și legi? Cine-mi va da îndemnul adânc să studiez cuvântul dumnezeiesc și lumina pe care o căpătam sub călăuzirea Duhului? Or, ca să vorbesc și de lucruri mai puțin importante: cine-mi va reda ocupațiile zilnice și munca cu brațele: să tai păduri, să sfărâm piatră, să sădesc și să ud arbori? Cu cât drag îmi aduc aminte de platanul acela de aur mai scump ca al lui Xerxes, sub care venea să se așeze nu un rege moleșit, ci un călugăr trudit! [...] Să tânjesc după toate acestea este foarte ușor, dar este incredibil de greu să le obțin din nou! Vino tu la mine să lucrăm împreună pe tărâmul virtuții, ca să nu mă sting puțin câte puțin, ca o umbră care pierde pe măsură ce soarele coboară-n asfințit”.

Narator: Poet și gânditor, Grigorie dezlănțuia în fiecare proiect o lume infinită de precauțiuni, care se zămisleau una pe alta într-o serie fără sfârșit și care întârziuau sau împiedicau cu totul aplicarea lui. Dimpotrivă, Sf. Vasile era croit cu totul altfel. Dintr-o aruncătură de ochi vedea ce e de făcut și trecea hotărât la lucru. „Tu ești un spirit hotărât și tare – îi spunea Grigorie lui Vasile – care merge întotdeauna înainte și care face treburile cu mai multă hotărâre decât prudentă”.

Această înclinație a Sf. Vasile spre acțiune fermă și imediată urma să fie stimulată, spre folosul Bisericii, nu după mult timp. În anul 370, spre toamnă, muri episcopul Eusebiu al Cezareei Capadociei. Era o perioadă tulbură, în care arienii aveau un ascendent periculos față de niceenii ortodocși, deoarece erau sprijiniți de însuși împăratul Răsăritului, ereticul Valens. Fără să piardă vreo clipă, Vasile simți că e momentul să preia el frâiele provinciei Capadocia, candidând pentru scaunul de episcop al Cezareei. Pentru a-i reuși însă acest plan, avea nevoie de ajutorul prietenului său, Grigorie. Presimțind reacția probabilă a acestuia, Vasile nu i-a destăinuit situația de fapt, ci l-a rugat să vină și să-l viziteze, fiindcă era implicat într-o luptă de moarte. Dacă a spus sau nu, printr-o minciună flagrantă, că el însuși era aproape de moarte, sau dacă doar l-a condus pe Grigorie să interpreteze greșit referințele sale la tulburările eclesiastice ca însemnând niște indicii legate de sănătatea sa, acest lucru este mai puțin important. Grigorie a fost pe de-a-ntregul dus de nas și s-a grăbit spre Cezareea în lacrimi. Pe drum, însă, a început să observe cât de mulți alți episcopi călătoreau spre aceeași destinație, iar o scurtă conversație avută în treacăt i-a dezvăluit totul. S-a reîntors acasă furios și i-a trimis lui Vasile o scrisoare nimicitoare:

Sf. Grigorie: „Să nu te superi dacă par a-ți spune ceva ciudat, ori pe care se poate să nu-l mai fi auzit înainte. Îmi pari a avea reputația unui om statornic, de nădejde și care știe ce vrea. Însă în unele decizii și acțiuni ale tale văd mai multe semne de naivitate, decât de prudentă. Când cineva este lipsit de viclenie, cu greu o suspectează la altcineva; adică exact în cazul de față. M-ai chemat în metropolă chiar în momentul în care fusese convocat un sinod pentru alegerea unui nou episcop, iar scuzele tale au fost foarte potrivite și convingătoare, pretinzând că ești bolnav, chiar până acolo încât să-ți dai ultima suflare, și mi-ai spus că doreai să mă mai vezi o dată, pentru a-ți lua rămas bun. Nu pot să intuiesc care au fost motivele tale în aceasta, sau ce ai crezut că vei realiza prin prezența mea acolo. Astfel că am pornit la drum, bineînțeles, adânc tulburat de întreaga situație, căci ce putea fi mai sublim, în ceea ce mă privește, decât viața ta, sau mai dureros decât plecarea ta din această lume? Am vărsat râuri de lacrimi și m-am tânguit în așa măsură, încât era pentru prima dată când de-abia dacă mai puteam să mă numesc „filosof”. Ce oare am lăsat nefăcut din ceea ce ținea de riturile de îngropare? Însă când am văzut numărul episcopilor grăbindu-se spre oraș, m-am oprit o clipă. Am fost uluit că n-ai putut, încă de la început, să înțelegi cum să te porți, și nu te-ai păzit de limbile celor care găsesc desfătare în a-l defăima pe cel mai integru. În al doilea rând – și trebuie să spun și acest lucru – m-am întrebat dacă te-ai gândit că promovările de acest fel erau mai potrivite pentru cei care erau mai pioși, sau pentru cei care puteau dispune de mai multă putere sau să facă apel mai mult la mulțime? Astfel a fost că am făcut cale întoarsă și am venit acasă. Dacă ești de aceeași părere cu mine, hotărăște-te să fugi de această tulburare prezentă și de toate suspiciunile cele rele. Voi veni să te vizitez când lucrurile vor fi decise, când este momentul potrivit. Atunci, într-adevăr, mă voi adresa ție cu reproșuri și mai grele”.

Narator: În revolta lui Grigorie față de prietenul său, Vasile, se împletesc două motive: nu doar acela al folosirii unui tertip pentru a-l determina pe Grigorie să meargă în Cezareea, ci și acela al năruirii unui ideal pe care cei doi și l-au construit împreună în Atena și pe care acum Vasile părea că-l uită cu totul: „Ce s-a întâmplat cu înțelegerea noastră de a lepăda lumea, pentru a trăi o viață împreună în slujirea lui Dumnezeu? Ce s-a întâmplat cu dedicarea abilităților noastre literare doar Înțelepciunii Cuvântului? Totul este irosit, aruncat la pământ”, scria Grigorie ulterior în poemul autobiografic De vita sua.

Vasile va ajunge în cele din urmă episcop al Cezareei, deși a existat o opoziție puternică la adresa lui. Absența prietenului său, Grigorie, de la alegeri, a fost doar fizică; în locul lui a venit tatăl acestuia, Grigorie cel Bătrân, care aducea cu sine și o scrisoare a fiului său către cei prezenți la vot, în care Vasile era elogiat ca fiind cel mai potrivit candidat pentru scaunul episcopal. Atât prezența lui Grigorie cel Bătrân, cât și scrisoarea lui Grigorie cel Tânăr au jucat un rol hotărâtor pentru alegerea lui Vasile.

După ce supărarea a mai trecut, Grigorie îi scrie lui Vasile o epistolă de felicitare, în al cărei final se și scuză pentru ezitățile lui de a veni imediat alături de prietenul său, în Cezareea:

Sf. Grigorie: „Mărturisesc că mă bucur sincer de faptul că, în sfârșit, lumina a fost așezată în sfeșnic. Și cum n-ar trebui să mă bucur, văzând comunitatea Bisericii că se află într-o situație atât de încordată și că are nevoie de îndrumarea ta? Chiar și așa, n-am alergat la tine imediat și nici nu voi alerga încă la tine, nici chiar dacă mă rogi să fac aceasta. În primul rând, vreau să-ți păzesc reputația, astfel încât să nu pari că te înconjuri de partizani, sub influența mai știu eu cărei ambiții stupide, așa cum ar putea spune detractorii tăi. În al doilea rând, am nevoie de timp pentru a mă liniști, liber de orice resentiment. Așadar, dacă vei întreba: când vei veni? Și cât timp vei da înapoi? Îți voi răspunde: până când Dumnezeu îmi va spune că trebuie să vin”.

Narator: Ajuns episcop, Vasile luptă pe două fronturi: împotriva arienilor, scriind și luând măsuri administrative care să ducă la diminuarea influenței acestora, dar și împotriva episcopilor aflați sub ascultarea sa, care se dovedeau nevrednici, prin acțiunile lor, de această demnitate. Unor horepiscopi le scrie astfel:

Sf. Vasile: „Ciudată e împrejurarea care m-a făcut să vă scriu, pentru că mi-a umplut sufletul de durere, întrucât până acum așa ceva nici nu părea de crezut! Se zvonește că unii dintre voi primesc bani de la cei hirotoniți, ascunzând acest lucru sub masca evlaviei. Și acesta e un rău și mai mare, căci când săvârșești un rău căruia te silești să-i dai înfățișarea de bine sau de vrednicie, atunci îți atragi o pedeapsă dublă: faci ceva ce nu se cade, iar ca să desăvârșești așa ceva ai, cum s-ar spune, drept complice binele. Dacă așa stau lucrurile, să nu se mai întâmple de acum încolo astfel de fapte, iar păcătosul să se îndrepteze! Vă rog să vă lipsiți de acest venit sau mai curând de acest drum care duce la iad pentru ca nu cumva, întinându-vă mâinile cu astfel de câștiguri, să deveniți nevrednici de săvârșirea Sfințelor Taine. Iertați-mă, pentru că la început nu credeam, dar acum, fiind convinși de acest lucru, ameninți! Dacă, după ce va primi scrisoarea mea, vreunul va mai săvârși asemenea fapte, acela se va îndepărta de la altarele de aici și-și va căuta alt loc unde să cumpere și să vândă darul lui Dumnezeu!”

Narator: Grigorie era un contemplativ. Chiar afirmase, programatic, într-una din scrisorile sale: „Acțiunea mea este inacțiunea!”. Vasile încerca să-i înțeleagă și să-i respecte prioritățile, deși el însuși era croit altfel. Însă o nouă și grozavă provocare, venită din partea puterii imperiale și a dușmanilor arieni l-a determinat pe acesta din urmă să-l folosească pe Grigorie, împotriva voinței sale, și în politica eleziastică, încercând să-l angajeze mai mult în planul acțiunii. În anul 372, împăratul arian Valens hotărăște să taie Capadocia în două. Partea a cărei capitală era Cezareea, și care se afla sub influența lui Vasile, era un bastion al ortodoxiei. Cealaltă parte, însă, cu noua capitală stabilită la Tyana și condusă de un episcop arian, Antim, deveni în scurt timp în întregime ariană. Acest lucru însemna că impactul lui Vasile ca episcop era mult redus, pentru că episcopii noii provincii nu-i mai erau aliați. Vasile va inventa curând o contramăsură: va crea noi scaune episcopale, asigurându-și astfel în continuare majoritatea în provincia sa. Pentru aceste noi scaune episcopale avea nevoie de oameni ferm atașați Ortodoxiei. Așa se face că, într-un mod pe care Grigorie îl va socoti silnic, acesta și fratele lui Vasile, pe nume tot Grigorie, vor ajunge episcopi, primul la Sasima, al doilea la Nyssa.

Însă Grigorie nu a acceptat niciodată această hirotonie și nu a locuit câtuși de puțin în Sasima. În Panegiricul rostit la doi ani după moartea lui Vasile, Grigorie rememorează cu tristețe acest episod al consacrării sale, iar în poemul autobiografic De vita sua își arată disprețul pentru Sasima:

Sf. Grigorie: „Mărturisesc că în acest plan al său de a mă hirotoni episcop, eu eram doar un gând secund. Deși în toate privințele eram cuprins de uimire față de acest om, mai mult chiar decât pot spune, în privința acestei hirotonii nu pot să-l laud deloc, căci s-a înstrăinat de mine și și-a pierdut încrederea în mine, iar timpul nu a șters durerea pricinuită. [...] Ce să zic de Sasima? Există o stație la jumătatea șoselei ce traversează Capadocia, acolo unde aceasta se rupe în alte trei drumuri, fără apă, fără iarbă, nici măcar liberă, un cătun cumplit de respingător și strâmt. Peste tot pulbere, zgomote și case, târguri, suspine, percepatori, instrumente de tortură și lanțuri, iar poporul ei format doar din oameni străini și răătăcitori. Aceasta e Biserica sasimenilor mei! Acestora m-a dat cel care cu cei 50 de horepiscopi ai săi se simțea strâmtorat – ce suflet bun! – și aici și-a făcut un nou scaun episcopal în cazul în care altul i l-ar fi răpit pe al său cu forța! Am fost copleșit de generozitatea lui!”.

Narator: Era deja anul 372 și Grigorie nu se instalase ca episcop în Sasima. Vizibil deranjat de inactivitatea lui, când situația Bisericii era atât de grea, Vasile începe să-i scrie pe un ton tot mai acid, acuzându-l de slăbiciune, numindu-l „om de nimic, neghiob ignorant, prieten necredincios”, dacă e să dăm crezare spuselor lui Grigorie. Din nefericire, aceste scrisori ale lui Vasile nu s-au păstrat, ci doar răspunsurile lui Grigorie la ele. Tensiunea atinge apogeul în epistola pe care o avem azi cu numărul 48, în care Grigorie pare să-i reproșeze lui Vasile că funcția episcopală i s-a urcat la cap și că el, Grigorie, trebuie să-l apere de avalanșa de critici care i se aduc și să îi mai suporte și toanele:

Sf. Grigorie: „M-am săturat să aud reclamații despre modul cum te-ai comportat, m-am săturat să trebuiască să apăr situația noastră față de cei care știu foarte bine trecutul nostru și circumstanțele noastre prezente. Cei mai binevoitori te acuză că m-ai tratat cu desconsiderare și dispreț, spunând că te-ai lepădat de mine, în momentul în care mi-am îndeplinit scopul în ceea ce te privește, ca de un instrument ieftin și comun, sau ca de schela unei construcții, pe care cineva o ridică și care nu mai are nici o utilitate, odată ce construcția este încheiată.

Dar uită ceea ce spun acești oameni, căci nimeni nu poate împiedica vreodată exercițiul vorbirii libere! Doar renunță (îmi datorezi asta!) la aceste speranțe deșarte, care par să te facă fericit și pe care le-ai fixat în opoziție cu criticii tăi, cei care spun că m-ai desconsiderat în mod deliberat sub pretextul de a mă fi cinstit, ca și cum ai fi un om duplicitar, foarte potrivit pentru un asemenea comportament. Îmi voi deschide inima către tine așa cum este ea. Vreau să renunți la mânia ta față de mine. Ți voi reaminti ce am strigat către tine când m-ai hirotonit episcop. Ți-am spus atunci că nu-mi voi procura arme; că nu voi studia tactici militare; m-am împotrivit acesteia chiar când vremurile păreau să indice că era mai mare nevoia, când toată lumea era înarmată și înnebunită după război.

Ar trebui să știi cât de nepotrivii sunt cei slabi pentru arme... Nu mă voi ridica împotriva lui Antim, războinicul...poartă tu război împotriva lui, dacă asta îți dorești. În ceea ce mă privește, mai presus de orice altceva, dă-mi pace și liniște. De ce ar trebui să mă lupt pentru purcei de lapte și păsări de curte, când în primul rând acestea nici nu-mi aparțin?

Doar continuă ca un om puternic, ca un războinic viril, trage totul în jos înaintea slavei tale, așa cum râurile adună cursurile de apă, neținând seama de nici un drept al prieteniei sau de acea intimitate care decurge din virtutea dreptății. Nu-ți face nici o grijă de impresia pe care o creezi comportându-te în acest fel, ca și cum tu singur ai fi o ființă spirituală. În ceea ce mă privește, am câștigat un mare avantaj din faptul că te cunosc: niciodată să nu te mai încrezi în „prietenii” și niciodată să nu preferi altceva înaintea lui Dumnezeu!”.

Narator: Tensiunile dintre cei doi prieteni, pricinuite mai ales de senzația pe care o avea fiecare că celălalt trădase prietenia lor, se vor amplifica suplimentar în momentul în care, într-un cadru public în care se afla și Grigorie, cineva l-a acuzat pe Vasile că nu învață corect despre divinitatea Sfântului Duh. Vasile prefera, în această chestiune de doctrină, un limbaj iconic, în speranța că homusienii, care erau semi-arieni, vor reveni la ortodoxie. Grigorie, dimpotrivă, folosea cu orice prilej un limbaj lipsit de orice ambiguitate. De aceea, îi scrie lui Vasile o epistolă, în care îi aduce la cunoștință zvonurile care circulau cu privire la ortodoxia lui, nu înainte de a-l asigura de sincera sa prietenie și de profundul său atașament față de prietenul său de-o viață:

Sf. Grigorie: „Încă de la început te-am considerat, și încă te consider, călăuza vieții mele și învățător al credinței. Cea mai mare bucurie a vieții mele este prietenia noastră. Însă ceea ce-ți scriu acum, nu-ți scriu cu bucurie. Totuși, îți scriu. Să nu fi supărat pe mine, căci altfel voi fi și eu foarte supărat, dacă nu vei crede că îți scriu doar mânat de afecțiunea pe care ți-o port. Mulți ne acuză că nu suntem puternici în credință, mă refer la cei care se află în comuniune cu noi. Unii ne acuză de erezie, alții de lășitate; de erezie, cei care consideră că limbajul nostru nu este ferm și limpede; de lășitate, cei care condamna ezitarea noastră. Ți voi spune, pe scurt, ceea ce s-a întâmplat recent:

S-a organizat o petrecere la care au luat parte mulți prieteni distinși de-ai noștri, și s-a întâmplat să fie prezent acolo și un monah. Discuția gravita în jurul nostru și toți vorbeau despre prietenia noastră, despre faptul că profesăm aceeași filozofie, despre simfonia gândurilor și a sentimentelor noastre. Monahul singur părea intrigat de ceea ce auzea. „Ce este aceasta, domnilor? Sunteți cu toții niște mincinoși și lingușitori! Dacă vreți să-i lăudați pe aceștia doi, lăudați-i în orice altă privință, dar nu pentru ortodoxia lor! Căci aici sunt pe nedrept lăudați: Vasile, pentru că limbajul său trădează ortodoxia, iar Grigorie, pentru că, prin îngăduința sa față de cel dintâi, consimte la trădare! Tocmai m-am întors de la un praznic închinat Sf. Martir Eupsichius, unde l-am ascultat pe marele Vasile vorbind remarcabil despre divinitatea Tatălui și a Fiului; nu cred că altcineva ar fi putut vorbi mai bine. Dar a fost foarte confuz cu privire la Duhul...”

Atunci eu am replicat: „Dacă lucrurile stau astfel și dacă, într-adevăr, limbajul lui Vasile a fost echivoc cu privire la Duhul, a fost pentru că este persoană publică, pentru că tot ce spune el este public, pentru că lupta împotriva lui este mare, pentru că ereticii încearcă să smulgă fiecare cuvânt de pe buzele lui, pentru ca apoi să le folosească pentru înlăturarea

sa din Biserică, pentru că el a rămas singura scânteie a adevărului, totul în jurul său fiind nimic. De aceea, ca persoană publică, este mai prudent să fii rezervat în afirmarea adevărului, decât să-l proclami deschis, riscând astfel distrugerea lui. Nu e nici o vătămare dacă recunoaștem divinitatea Duhului prin formulări perifrastice care duc la această concluzie, căci adevărul rezidă nu în sunete, ci în semnificație”.

Preopinental meu a replicat atunci: „Această iconomie a limbajului este mai degrabă consecința unei lășități decât a unei judecăți sănătoase! Ar fi mult mai bine să-ți protejezi turma prin proclamarea fermă a adevărului, decât să folosești așa-numita iconomie, care nu numai că nu-i câștigă de partea adevărului pe dușmani, dar și slăbește conștiința dogmatică a propriilor tăi credincioși!”.

Narator: Vasile, care cunoștea deja fiecare meandru a semnificațiilor retorice ale lui Grigorie, la fel de bine cum cunoștea străzile din Cezareea, a perceput această scrisoare ca fiind una plină de ironii și de aluzii mascate la o posibilă slăbiciune a sa vizavi de afirmarea învățăturii de credință ortodoxă cu privire la divinitatea persoanelor Treimii. De aceea îi răspunde cu o ușoară indignare, dar și cu tristețe:

Sf. Vasile: „Am primit scrisorile cuvioșiei tale prin intermediul prea venerabilului frate Elinios, care mi-a istorisit cu deamănuntul și sincer tot ce mi-ai dat să înțeleg și cred că nu-i greu să ghicești starea sufletească ce m-a cuprins. Dar, întrucât dragostea ce-ți port o socot a fi ceva mult mai mare decât orice supărare, am primit tot ce mi s-a adus la cunoștință în modul în care se cuvenea să mă rog bunului Dumnezeu, ca nici în restul zilelor și ceasurilor vieții mele să nu-mi scadă prețuirea pe care ți-o păstram și până acum, întrucât nu știu să-ți fi greșit cu nimic, nici mult, nici puțin. [...] E de mirare și straniu lucru că unui monah venit de curând la credință i se dă ascultare de cei mai de încredere dintre voi, fraților! Dacă un astfel de om a ajuns să fie luat drept dascăl, iar eu simt jertfa bății de joc, înseamnă că vremurile tulburi prin care trecem ne-au învățat să le întâmpinăm pe toate cu răbdare. Dar dacă eu n-am adus până acum nici o mărturie în legătură cu concepția mea despre Duhul, atunci n-o să răspund nimic nici de această dată. Pentru că pe cei pe care nu i-a putut convinge atitudinea mea de atâta amar de vreme, cum ar putea-o face o scurtă scrisoare de-a mea? Dacă purtarea mea de atâta vreme este destulă mărturie, cele spuse de calomniiarii mei nu trebuie privite decât ca flecăreli. [...] Pricina acestor calomnii stă, însă, în ceea ce de multă vreme te-am prevenit. Acum sunt dezamăgit și tac pentru ca să nu fac tulburare și mai mare. Pentru că dacă noi am fi trăit împreună în spiritul vechii înțelegeri și în conformitate cu răspunderea pe care ne-am asumat-o față de Biserică, atunci n-am fi avut nici un prilej pentru astfel de bârfeli. De aceea, lasă-i pe oamenii aceștia în treaba lor și vino să lucrăm împreună în lupta care ne așteaptă, spre a face de rușine pe dușmanul care s-a înarmat împotriva noastră. Chiar și numai arătându-te, le vei stăvili aceloră avântul și-i vei împrăști pe cei care s-au legat să răstoarne liniștea împărăției, căci din darul pe care ți l-a dat Dumnezeu, le vei arăta că tu ești conducătorul luptătorilor noștri, închinând orice gură nelegiuită care grăiește fărădelege împotriva lui Dumnezeu”.

Narator: Cu această epistolă se sfârșește șirul de scrisori pe acest ton și la aceas-tă tensiune. Nu mai avem mărturii scrise că cei doi prieteni au reușit să se mai vadă față către față. Pentru o scurtă perioadă, Grigorie a preluat sarcinile tatălui său, episcop în Nazi-anz, iar apoi s-a retras în liniștea pustiei. Vasile a continuat lupta de apărare a Ortodoxiei de pe poziția sa de episcop al Cezareei, până în momentul morții sale, survenită la sfârșitul lunii decembrie a anului 379. În Panegiricul rostit în cinstea acestuia, la doi ani după trecerea sa la Domnul, Grigorie îl elogiază în termeni superlativi, arătând și care a fost motivul principal pentru care prietenia lor a fost atât de trainică și de constructivă, în ciuda divergențelor pe care le-au avut și pe care nu s-au sfiit să le exprime: „Iubirile de trupuri, pentru că sunt trecătoare, se trec și ele ca florile de primăvară: căci nici flacăra nu dăinuie când se termină materia ei – ci dispare odată cu ceea ce o aprinde – nici dorința nu rămâne după ce s-a consumat jarul. Însă iubirile cele întru Dumnezeu și care sunt curate, pentru că ținesc asupra unui fapt statornic, tocmai prin aceasta sunt mai durabile și, cu cât frumusețea li se dezvăluie mai mult, cu atât se leagă mai tare și îi leagă mai strâns pe cei ce au aceeași iubire. Așa este legea iubirii, mai presus de noi. [...]”

Această lege a iubirii îl face pe iubitor să uite de sine, să se retragă în fundal și să-l scoată în prim-plan pe cel iubit. Grigorie însuși mărturisește, cu sinceritate neprefăcută, că fiecare dintre ei socotea ca bun al său personal slava celuilalt. Poate tocmai această preocupare constantă de celălalt i-a făcut să se și mustre reciproc, să se acuze și să se dojenească, atunci când situația o cerea. Peste toate aceste aparente neajunsuri, însă, răsună finalul Panegiricu-lui, un final plin de duioșie și de nădejde, dar și de o ultimă întrebare rămasă fără răspuns:

Sf. Grigorie: „Iată, Vasile, ce primești de la mine, de la glasul acesta care îți era cândva atât de drag și de la cel care se afla pe aceeași treaptă cu tine și era de aceeași vâr-stă! Dacă aceasta este aproape de meritul tău, ție ți se datorează, căci mi-am pus nădejdea-n tine când am alcătuit această cuvântare! Dacă, însă, rămâne departe în urmă și mai prejos de așteptare, ce se putea face mai mult? Căci sunt apăsător de bătrânețe, de boală, de dorul de tine! Și lui Dumnezeu îi sunt pe plac cele făcute după puterile noastre. Tu însă veghează asupra noastră de sus, făptură dumnezeiască și sfântă, iar când voi ajunge la schimbarea sălașului, întâmpină-mă acolo în corturile tale, pentru ca, trăind împreună și privind împre-ună, în curăție și în desăvârșire, Sfânta și Fericita Treime, pe Care acum de-abia o zărim într-o imagine slabă, să putem pune aici capătul dorințelor noastre și să primim această răs-plată a luptelor pe care le-am dus și a asalturilor pe care le-am respins. Primește de la mine această cuvântare! Dar cine, oare, ne va face elogiul nostru, nouă care vom părăsi această viață după tine, dacă vom merita și noi un cuvânt de laudă?”

Vasile V. Filip

Crăciun-personajul: numele, profilul, celebrarea ⁱ

Cu sărbătoarea Crăciunului suntem la momentul cel mai festiv al ciclului temporal anual. Dacă Paștele rămâne momentul cel mai încărcat de spiritualitate creștină (prelungind, totuși, sărbători mai vechi, ținând de un calendar lunar), Crăciunul își trimite rădăcinile mult mai adânc în ritualismul arhaic solstițial, fiind, așadar, o sărbătoare din paradigma solară, și anume cea a începutului de an ca ciclu solar. Numele său actual, vădit arhaic, rămâne încă o enigmă, sau măcar o incertitudine științifică. Dar, înainte de a intra în astfel de probleme etimologice, ar fi de observat faptul că această mare sărbătoare a ciclului anual continuă să fie numită la noi preponderent cu numele său arhaic (ceea ce nu s-a întâmplat în culturile occidentale). Asta înseamnă că semnificația sa veche, aceea a trecerii dintr-un ciclu solar în altul, a fost aici mult mai tenace și mai perenă în timp, mai puțin afectată de procesul de demonizare specific, care afectează realitățile culturale ale unui strat revolut într-un context religios nou, schimbat.

Dacă, în noul plan creștin, știe oricine semnificația acestei mari sărbători, privitoare la nașterea divinității centrale - semnificație care, cum ziceam, a dat și numele sărbătorii în multe din limbile și culturile vestice (franceză Noël, portugheză Natal, italiană Natale, spaniolă Navidad, engleză Nativity, germană Weinachts etc) -, semnificația și profilul mitologic al personajului arhaic autohton care a reușit să supraviețuiască măcar prin nume până în contemporaneitate rămâne cețoasă, controversată.

Să începem cu numele. În conformitate cu tendința latinistă dominantă în cultura noastră de la sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX, specialiștii acestei perioade s-au orientat mai întâi spre un posibil etimon latin: crastinum, derivat la rândul-i din cuvintele latinei clasice cras=mâine; calatio=chemare, convocare; creatio=creație. În tabăra adversă, apărută mai târziu, odată cu B. P. Hasdeu, etimoanele preferate au fost fie albanez (deci de substrat, dar pătruns la noi prin intermediar slav), precum Kërčum, fie slav (dar preluat din latină), precum Kračun. Gh. Mușu, observând circulația termenului la nord și sus de Dunăre, precum și identitatea dintre numele sărbătorii și cea a butucului ars ritual în respectiva noapte la românii sud-dunăreni și albanezi, acceptă etimologia autohtonă (mai ales că și determinativul care-l însoțește de obicei, respectiv cuvântul "moș", face parte tot din fondul autohton). Și Petru Caraman, reputat slavist și folclorist, observă că temenul Crăciun e nu atât un slavism la români, cât un românism la slavi. El apare cu diverse semnificații sau ca nume propriu în mai multe limbi slave care au fost în contact cu româna: bulgara, ucraineana, sârbo-croata, rusa. În limba maghiară, denumirea Crăciunului este Karácsony. Conform Lexiconului de la Buda, termenul ar fi fost preluat pe filieră latină, din (in)carnationem, la fel ca și românescul Crăciun. (Autorii, reprezentanți ai Școlii Ardelene, deschid orientarea latinistă).

Acceptând, se pare, varianta etimologică a lui Gh. Mușu, I. Ghinoiu vede în Crăciun „un zeu solar specific teritoriilor locuite de strămoșii autohtoni ai românilor, geto-dacii, identificat cu zeul roman Saturn și cu zeul iranian Mithra” (I. Ghinoiu, 1999, p. 229). Peste sărbătoarea sa autohtonă s-au suprapus influențele sărbătorilor romane de toamnă și iarnă: Brumalia (24 nov.-17 dec., formă specifică pe care, în Imperiul Roman de Răsărit, o iau Dionisiacele de toamnă), Saturnalia (17-23 dec., celebrare orgiastică a lui Saturn, patron al vechiului ciclu temporal, identic cu Cronos la Greci), Kalendae Januarii (1-12 ian., când toate gesturile erau încărcate de valoare augurală). La toate acestea s-ar mai putea adăuga unele sărbători din aceeași perioadă, de mai mică importanță și fără date precise (ci stabilite anual de pretor), precum Vota (dedicată împăratului), Compitalia și Larenthalia (dedicate sufletelor celor morți - larii și manii). Dar, în chiar mijlocul acestui ciclu (trei zile, începând cu 25 dec.), se infiltrează pe la începutul erei creștine Dies Natalis Solis Invicti (Zilele Nașterii Soarelui Învieător), sărbătoare a nașterii zeului solar Mithra, adus de legionarii romani din Orientul apropiat și recunoscut ca religie de stat de către Aurelian, la sfârșitul sec. III d. Hr. Exact în locul acesteia din urmă va stabili Biserica creștină timpurie celebrarea nașterii lui Iisus Hristos (care va prelungi multe din dimensiunile solare ale lui Mithra[i]).

În multe tradiții calendaristice europene chiar Anul Nou va fi sărbătorit, mai mult de un mileniu, suprapus Crăciunului, respectiv în imediata apropiere a solstițiului de iarnă: la Roma până în sec. XIII, în Franța până în 1564, în Rusia până în vremea lui Petru cel Mare, în Țările române până spre sfârșitul sec. XIX. În unele zone din Banat și Transilvania, până azi se vorbește despre Crăciunul Mare (cel propriu-zis) și Crăciunul Mic (Anul Nou). Reformarea calendarului din 1919 (în mediul administrativ), respectiv 1924 (în mediul bisericesc), cu un salt de 13 zile, a dus și la alte confuzii și suprapuneri, mai mult sau mai puțin conștientizate, precum aceea dintre Crăciun și Bobotează (confuzie posibilă, în sfera semnificațiilor, prin omologia mitico-rituală dintre naștere și botez). Toate acestea fac din sărbătorile de iarnă un ciclu unitar, cu migrarea unor obiceiuri, atitudini (±orgiastice) și semnificații de la o sărbătoare la alta.

Ciclul creștin este mai scurt decât cel roman, dar păstrează durata celor 12 zile ale lui Kalendae Januarii, implicit ideea arhaică a caracterului augural al acestora (fiecare zi fiind înțeleasă ca o reducere simbolică-rituală a unei luni din ciclul calendaristic ce va urma).

În spațiul sud-est european, Nașterea lui Iisus Hristos se va suprapune nu doar nașterii lui Mithra, celebrată doar de bărbați, în mediile cazone ale legiunilor cantonate aici, ci și Crăciunului în sensul arhaic, de moarte și renaștere a unui zeu al timpului din paradigma lui Cronos și Saturn, numele vechii sărbători păstrându-se până azi.

Ca zeu al panteonului românesc, în legende, Crăciun ar fi fratele mai mare al lui Moș Ajun, ambii întruhipând îmbătrânirea și degradarea timpului, care se cere renovat. Lucru ce se va realiza prin Nașterea zeului-Prunc. Schema generală a tuturor zeilor timpului și vegetației este moartea și învierea, dispariția (ocultarea) și regăsirea (manifestarea), iar Crăciun nu face excepție. Cele mai multe mărturii ni-l prezintă ca pe un „om bătrân”, „cel mai bătrân dintre sfinți, născut înaintea tuturor sfinților”, „un cioban bătrân cu barba de omăt”, „mai mare peste toți ciobanii din satul în care s-a născut Hristos” etc. Principala

schemă legendară care îl cuprinde ni-l dezvăluie mai întâi ostil nașterii lui Hristos, pentru ca apoi să devină un fel de naș/ moș al acestuia, căruia îi cedează prerogativele puterii și întâietății sale, devenind „primul creștin”. Legenda ne introduce în peisajul etnografic al unui sat pastoral românesc, în care sosește pe neașteptate o străină, căreia i-a sosit vremea să nască. Ea bate la poarta lui Crăciun, cel mai bogat dintre săteni, cu multe grajduri și vite, cerând găzduire și ajutor. Unele variante o trec pe străină mai întâi pe la casa lui Moș Ajun, care, motivând că este sărac, o trimite la fratele său mai mare și mai bogat. Nici Crăciun nu o primește, sub diverse motive: că e tocmai ziua lui și va avea musafiri, că așteaptă vizita unui mare împărat etc. Fie el însuși, fie soția lui, Crăciuneasa/ Crăciunoaia, o trimite pe străină să nască în grajd, acolo unde va fi ajutată/ moșită de mai miloasa lui soție. Care însă, ulterior, va sluji musafirilor cu mâinile pătate de sângele nașterii, ceea ce-l înfurie pe cărpănosul ei soț și-l face să-i taie mâinile din coate. Dar Maica i le va reface, strălucitoare, din aur (fostă metaforă epică a razelor noului soare ce tocmai se născuse), minune care frânge cerbicia lui Crăciun. Acesta se căiește și va cere iertare Maicii Domnului, care îl va ierta și îl va desemna ca „primul creștin”.

Tradițiile contemporane, conform cărora Moș Crăciun este un personaj darnic și bun, care vine cu sania zburătoare (trasă de iepurași sau reni) încărcată de daruri pentru copii, sunt rezultatul unor influențe livești mai noi, pătrunse în cultura noastră populară dinspre vest spre est și dinspre oraș spre sat (e vorba, în principal, de forța de iradiere a modelului donatorului, care, în mediul creștin, s-a fixat asupra Sfântului Nicolae/ Santa Claus).

[i] Textul, cu mici adaptări, face parte din vol. Vasile V. Filip, Menuț Maximilian, "Cultura tradițională imaterială românească din Bistrița-Năsăud, vol. II, Sărbătorile ciclului social și calendaristic sau Munci și zile în ținutul Bistriței și Năsăudului", Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015, p. 58-61

[ii] Lucrul e vizibil nu doar în colinde și alte texte ale creștinismului popular, ci și în iconografie, unde primele reprezentări ale lui Iisus cu cununa de spini amintesc îndeaproape chipul lui Mithra înconjurat de raze. Chiar în unele texte dogmatice, precum cunoscutul tropar de Crăciun, imaginile de factură solară abundă: „Nașterea Ta Hristoase, Dumnezeu nostru, răsărit-a lumii lumina cunoștinței, că întru dânsa cei ce slujeau stelelor, de la stea s-au învățat să se închine Ție, Soarelui dreptății, și să te cunoască pe Tine, Răsăritul cel de sus, Doamne, mărire Ției!”

Consiliul Județean Bistrița-Năsăud
Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud
prin
Biroul Conservarea, Cercetarea, Protejarea și Promovarea
Culturii Tradiționale, Literatură și Multimedia
organizează:

**Festivalul-Concurs Județean de Folclor
„ÎN GRĂDINA RAIULUI”**
dedicat interpretării și promovării colindelor tradiționale românești
ediția I-a
Duminică, 12 Decembrie 2021, Ora 15:00
Centrul Cultural „Dacia” - sala „Valeria Peter-Predescu”

Participă:
În concurs - Grupuri de colindători și interpreți individuali din județul Bistrița-Năsăud
Invitați în recital cu colinde din Ținutul Hunedoarei:
CRISTIAN FODOR
CIPRIAN ROMAN
Grupul de colindători al Ansamblului Profesionist „Dor Românesc” - Bistrița-Năsăud
Gala de Premiere
Prezintă: Menuț Maximilian

Intrarea se va face pe baza Certificatului Digital COVID-19.

Robert Szasz

O, Viață Minunată!

„O, Viață Minunată! Ce frumoasă ești câteodată! O urâtanie ticăloasă altă dată! Chiar și în întuneric razele tale scilpesc, chiar și sub apă tu arzi strident, îngropată în mocirlă tu strălucești cel mai evident! În splendoarea ta persistă și oroare. Mă strigă, mă înnece, mă împuști, mă îngrozești! Iar la sfârșit rămân doar o tumoare!”

Totuși nu e totul așa de binar, nu? Desigur că nu. Dani știa asta. Doar că îi plăcea poezia. Iar lucrul pe care ajunge să-l înțeleagă intim fiecare artist – ba că scrie povestiri de groază absolut draconice, ba că scrie SF-uri pseudo-intelectuale sau romane siropoase, ori că pictează sau cântă sau înșiră istorisirii-făcături colegilor săi de muncă pentru a părea mai interesant decât chiar e – ceea ce ajunge fiecare să cunoască la fel de bine ca numele lor sau diferența dintre zi și noapte este faptul că exagerarea bate sinceritatea.

Nu va citi nimeni o poveste despre un tip perfect „la mijloc”, care face ce face de la 7 până la 5 să-și mențină traiul iar în rest lenevește pe ici și colo până începe ciclul 7-5 din nou. Nu doar că o asemenea poveste ar fi plictisitoare – ar fi o insultă.

Dani totuși era perfect „la mijloc”, iar acum tu citești povestea asta.

Iar viața lui, ca a tuturor, era minunată.

Într-o seară scria, iar focul inspirației lui se hrănea cu fiecare literă, cuvânt, sentiment. Ardea ca o torță. Felul principal cu care se îndopa inspirația era dragostea (ajunge să-i devoreze pe toți oamenii, mai puțin ucigașii iar mai ales artiștii), și dragostea știm că se impune cu aroganță oriunde este invocată. Dani scria, poezia își lua formă sub pixul lui, foaia se împodobeau.

Inima lui tot mocnea.

Yulia era singura cauză. Yulia, nu Iulia, pentru că ar fi prea simplu să fie Iulia. Yulia îi teroriza nopțile și îi împodobeau zilele, era însăși viața lui. Iar Yulia era departe. Rareori puteau să-și lipească trupurile laolaltă, dar suflătele lor mereu erau lipite unul de celălalt. Își scriau mesaje, vorbeau la telefon, totdeauna imaginându-și chipul celuilalt în fața ochilor. Dragostea lor, chiar și de departe, era lumina lor călăuzitoare.

Iar acum avea să vină! O Doamne, avea să vină!

Avea să bată la ușă în orice moment, iar atunci inima lui Dani avea să plesnească de tot.

Până atunci scria – sub lumina lămpii, în mirosul și fumul țigării (fiecare are vicii).

Un ropot la ușă. Dani sări de pe scaun și fugi până în hol. Chiar și înainte s-o audă strigându-i numele, înainte să-i vadă trupul zvult conturat pe fundalul nopții, părul ei brunet vâlătuci de întuneric pe cer, Dani știa – el se schimba.

Apoi având-o în camera lui, în patul lui, trupurile lor în sfârșit lipite laolaltă, Dani știa că această schimbare era drastică. În patul lui cu salteaua lăsată, ei aprinseră focul dragostei, iar acest foc i-a cuprins într-o vijelie de pasiune, tandrețe și plăcere. Actul dragostei i-a reînnoit pe amândoi și îi făcură siguri de un lucru – de acum înainte nu vor fi mai departe niciodată.

Nu mai erau aceștia doi îndrăgostiți din neamuri străine, iubindu-se doar peste marea prăpastie a geografiei și timpului. Acum erau de un singur nume – două laturi ale aceleiași persoane pe care o înfăptuiau, prin legea omului și al Lui Dumnezeu.

Poezia rămase neterminată în seara aceea.

De-a lungul zilelor și săptămânilor

după renașterea lor ca soț și soție, Dani se mai apuca de poezia aceea, scria câte ceva, apoi se lăsa păgubaș dându-și seama că nu era deloc atât de simplu cum părea la început. Era o poezie ca Nodul Gordian... doar că poezia n-o puteai tăia cu sabia. Era, totuși, o șmecherie și aici, dar oricât își dădea foc la neuroni Dani nu reușea s-o prindă...

Timpul trece. Viața merge mai departe.

Yulia își terminase facultatea de litere cu un doctorat în clasicisme. Preda Latina și Greaca Antică la aceeași facultate unde absolvise. Bani erau buni, munca îi plăcea, iar în primul rând era recunoscătoare că se poate trezi în fiecare dimineață cu brațele iubirii vieții sale petrecute pe după mijlocul ei. Era șmecheră treaba.

Șmecheria cea mai mare, totuși, era la Dani – ironic, cum nu reușea de doi ani să prindă o altă anume șmecherie, dar așa e viața. Dani devenise un scriitor în toată regula. Gata zilele când scria să treacă vremea și din când în când mai trimitea ceva la o revistă sau alta, doar ca să primească lucrarea înapoi ștampilată în litere mari și îngroșate cu RESPINS. Acum Dani vindea cărțile, iar alții le cumpărau și le citeau și de obicei le laudau, alte ori îi scriau scrisori în care formula de încheiere era de regulă „nici nu mi-aș sterge căcatul cu drăcia asta”.

Până și aceste scrisori îl făceau se simțea al dracului de mândru. Era EL acum, SCRITORUL ĂLA, EL era, noul talent de pe rafturi. Yulia se bucura nespuse de mult pentru succesul enorm al bărbatului ei, dar era în același timp total nepregătită pentru el. Nu se gândise niciodată că ar avea atâția bani, atâta faimă, atâția fani cât și critici. Nu se gândise niciodată că ar ajunge să trăiască într-o casă de 700 000 de euro, dichisită cu tot ce ți-ai putea dori. Nu se gândise niciodată că bărbatul ei, dragostea ei, ar fi chemat regulat la mai multe cercuri literare, semnări de cărți și tricouri, evenimente pentru promovarea cărților lui și ale filmelor care deja începuseră să se monteze după ele, decât se pare că are ea fire de păr în cap.

Înainte sfârșeau zilele adunați laolaltă în pat, sărutându-se și mângâindu-se și făcând dragoste și urlând de plăcere și fericire către nopți căci erau în sfârșit de adevăratele, de drept, ÎMPREUNĂ.

Acum zilele se sfârșeau cu ea plângând încet în pernă iar el aplecat peste manuscrisurile sale, scriind și revizuiind neconținut.

Se iubeau încă, dar iubirea lor devenise la fel de distantă acum, că trăiau laolaltă, ca și în anii trecuți când se iubeau de peste hotare. Amândoi erau conștienți de asta, dar nu o discutau niciodată – nu împunge ursul, că poate îl vei trezi.

Tot în acele zile apăruse și băutura. Dani, simțind prăpastia care se lărgea în continuu între el și Yulia, trebuia s-o umple cu ceva. Unii bărbați merg la curve. Alții se îmbată. Dani s-a îmbătat. Inițial nu îl speria se treaba, deși Yulia făcea atacuri de panică în fiecare seară când îi ștergea voma de pe covor. Își spunea „sunt un bărbat iar asta e doar un pahar, doar o bere, doar o ladă de bere, doar o remorcă, și ce? La munca mea îmi permit să mă fac muci în timpul liber!” Aceste vorbe nu sunt speciale – fiecare bețiv și le spune iar fiecare le crede cu tărie, iar când și dacă își dau seama că ceva nu e

bine, băutura este deja viața lor.

Bea și în timpul liber și când scria. De fapt, ajunsese să simtă că nu are cum să pună un singur cuvânt pe foaie dacă nu este afumat mai ceva ca cârnațul de Crăciun. Creațiile sale întotdeauna au fost macabre, dar, de când scria doar beat, deveniseră de-a dreptul satanice. Oamenilor le plăceau chestiile macabre, desigur, asta era tot flerul lui – dar după ce-l lovise băutura, trebuia regulat să își asigure cititorii că nu, indiferent de ce scrie, el nu este un criminal în serie. Timpul trece. Viața merge mai departe.

Într-o dimineață senină și înghețată de noiembrie târzie, când bruma se așternuse peste toate, Dani se plimba prin sufragerie cu berea în mână. Sufrageria era înconjurată de geamuri mari care arătau curtea și dealurile de peste gard, iar Dani se plimba pe toată lungimea geamurilor, când și când sorbind din bere, și cerceta dealurile pentru un licăr de inspirație. Iar atunci văzuse reflecția Yuliei stând în ușa dintre dormitor și sufragerie, încă îmbrăcată în pijama și cu părul ciufulit. Avea ochii roșii și umflați – de la plâns bineînțeles, iar Dani știa asta.

Cineva îi vorbise atunci în minte. Presupunea că este vocea Lui Dumnezeu.

„Aveai viață frumoasă înainte. Acum ai viață de căcat.”

Ochii i se luminară dintr-odată și un zâmbet larg cât canalul Suez îi apăr pe buze. Își aruncă berea pe jumătate băută până în coșul din celălalt capăt al camerei, restul berii împrăștiindu-se peste covor și podea până acolo. Ochii Yuliei scăpărară scânteii de furie. Dani îi spuse să-și ia traista și să plece în lume căci el are o întâlnire cu doamna Poezie de Milioane.

Scotoci prin dulap până găsi acea notorie poezie pe care încerca s-o scrie de ani lungi și nu mereu buni. Aplecat peste foaie, cu pixul strâns hotărât în mână, putea literalmente să vadă valul cuvintelor și rimelor zburându-i prin fața ochilor, dar chiar și după o oră întreagă de stors creierii, nu reușise să prindă NIMIC.

Ceva încă-i scăpa... dar ce?

În fine. Timpul trece. Viața merge mai departe.

Zilele Yuliei deveniseră reci iar nopțile și mai reci. Ziua Dani era concentrat numai și numai pe nenorocitele lui povești și pe golirea lăzii de bere pe care o avea pe masa lui de scris tot timpul, iar seara de multe ori era prea obosit, stresat și beat ca să se mai iubească cu ea. De regulă, este doar un lucru pe care îl poate face o femeie prinsă într-o relație lipsită de afecțiune.

Iar Yulia AVEA mare nevoie de afecțiune. Totdeauna detestase să fie singură, iar acum mai mult de atât ducea un dor incredibil pentru dragostea înflăcărată pe care o simțise cu Dani odată. Dar acum voia doar să fie ieftină. Însemna răzbunare față de Dani? Da, și nu se prefăcea că ar fi altceva.

Prietenii, colegii, chiar și străinii – voia să se dea cât mai liber la cât mai mulți, pentru că nu mai conta decența, conta doar răzbunarea. În zilele acestea nu mai își cobora capul întristată când trecea de bărbatul ei, ci și-l ținea sus, pășind țanțoș pe lângă el, dându-i doar o privire fugară și un rânet vicelan. Uite-te la mine, nesimțitul, eu sunt șefa acum! Nu mai plâng după tine! Nu mai

disper după tandrețea ta! Acum TU trebuie să săruți pământul pe care pășesc!

Dar vorba aia... două pietre ciocnindu-se doar scânteii fac. Și Dani era o stâncă, poate chiar un munte, după părerea sa. La început bănuia, apoi era sigur. Era evident de mult timp că relația lor se destrăma încetul cu încetul, ca niște șireturi care se dezleagă pe parcursul zilei. O fi supraestimat-o pe Yulia, asta e tot, iar acum se pune pe un platou de argint cu picioarele desfăcute și îi invită pe toți handralăii să o bombardeze, asta e tot. Se vedea mai clar ca ziua că făcea asta.

Credea ea că asta o să-l facă cățelușul ei? Nici vorbă!

Dacă ea nu putea suporta succesul lui, dacă – asta părea nebunesc, dar era totuși ceva demn de considerat – ea chiar îl invidia, atunci va avea de grijă s-o înnece în el!

Zi și nopți scria acum. Pauze scurte doar de mâncat frugal și de mers la baie. Berea o aruncase. Ar fi fost imposibil în alte împrejurimi, dar era determinat. Când termina de scris, de obicei după ora 1 noaptea, se culca pe canapeaua din sufragerie. De ce ar dormi cu cineva care nu putea suporta excelența?

În doar trei luni a scos trei romane care au avut un succes extraordinar atât critic cât și comercial. Dobândise chiar și porecla de „Fulgerul”, pentru capacitatea sa fenomenală de a scoate atâtea capodopere atât de repede.

Prea mult succes, iubi? Prea multă excelență? Poftim!

Yulia mocnea... înțelegea ce făcea Dani, de ce o făcea, și era disperată... acest război tăcut al lor o dispera peste măsură. Se hotărâse că venise vremea să înfrunte problema față în față, piatră peste piatră.

Într-o seară îl întrerupse din scris. Își dăduse seama, amuzată oarecum, că este exact aceeași dată ca și când venise prima oară să trăiască cu el, bătându-i la ușă în acea seara minunată. Doar că acum erau mai bătrâni, mai bogați, mai renumiți, și mai amari ca niciodată. Se bucura nespuse de mult că n-au făcut niciodată copii.

Dani nu putea concepe cum ar îndrăzni EA să facă așa ceva... e vremea să discutăm? Să discutăm ce? Faptul că eu te-am făcut regina lumii? Nu, tâmpitule, ci faptul că ești un bou îmbătat care m-a luat de proastă atâția ani! Atâția ani m-am simțit mai singură cu tine decât dacă aș fi fost singură pe munte!

Dani întotdeauna își urma instinctele. Asta este ceea ce îi aduse atâta succes în literatură, toți erau de părerea asta. Iar acum instinctul lui era să-i pună capăt. Să-i pună capăt ODATĂ!

Ochii lui o țintiră pe Yulia. Vedea doar o masă de întuneric infinit, nu pe nevasta sa – putea la fel de bine să fie unul dintre monștrii din poveștile sale. Măinile sale prinseră acel monstru de gât. Strânseră. Strânseră până unghiile lui i se îngropau monstrului în carnea gâtului. Apoi Dani răcni, și simțea că lumea întreagă se zguduia în jurul lui. Trântise monstrul de perete, îi lovi capul iar și iar, răcnind ca un războinic Maori asaltând inamicul.

Din capul monstrului rămase doar o grămadă roșie sângărândă fără formă clară. Nicio urmă a feței care era înainte nu mai rămase. Monstrul era mort. Yulia, soția lui, era moartă.

Pentru un moment, lui Dani chiar i se făcuse somn. Trebuia să doarmă... era atât de nemaipomenit de extenuat. Trebuia să doarmă... să-și reîncarce bateriile. Dar inspirația îl lovi din nou.

„Ai avut viață frumoasă. Ți-ai făcut viață de căcat.” Vocea Lui Dumnezeu, a dracului, nu conta. Fix de aceste cuvinte avea acum nevoie!

Dă-le naibii pe toate romanele lui

celebre! Avea acum să termine nenorocita aia de poezie care-i stătea pe cap de o veșnicie!

Își luase pixul, se așezase la masă, și privi foaia așa cum privise monstrul (Yulia) mai înainte. Avea să masacreze nenorocita asta! Avea să scoată o minune din ea!

Dar... cuvintele îi erau blocate. De fapt, mâna îi era prinsă în loc. Tot corpul! Până și respirația i stătea în loc!

Din spatele lui auzii o voce intoxicantă – o voce groasă de bărbat care era de asemenea impunătoare, fermecătoare, și îngrozitoare.

— Ai văzut doar alb și negru toată viața. La început iubeai și erai iubit, iar nimic altceva nu conta. Apoi scriai și-ți măreai succesul, iar altceva nu conta. De ce n-ai putut să lași toate să vină în ritmul lor? De ce a trebuit să alegi doar extreme? Viața nu este binară. Nu este alb și negru. De aceea n-ai putut niciodată scrie poezia aia. De aceea ți s-a destrămat și căsnicia. Tu vezi doar la un metru înainte iar tot restul e în ceață. Și scrii o poezie despre viață? Că uneori este frumoasă, alteori este o urâtanie ticăloasă? Dacă ți-aș spune că viața nu e alb și negru? Că e doar nuanțe de gri? Vocea răsă.

— Nu contează. Acum nu mai ai nici dragoste, nici succes. Îți rămâne doar țărâna.

ION MUREȘAN - Premiul de excelență

FESTIVALUL NAȚIONAL DE PROZĂ LIVIU REBREANU

Ediția a-39-a , 2021

Juriul format din : Aurel Maria Baros- președinte, Ovidiu Pecican- vicepreședinte, Valeriu Stancu, Olimpiu Nușfelean, Alexandru Uiuu, Virgil Rațiu, Menuț Maximinian- membrii și Al. Cățcăuan- secretar, a acordat următoarele premii:

I. CONCURSUL NAȚIONAL DE PROZĂ ÎN VOLUM PUBLICAT:

1. Premiul de excelență pentru întreaga activitate, acordat de Casa de Cultură a Sindicatelor Bistrița, scriitorului ION MUREȘAN pentru volumul Indulgențe, Editura Charmides, Bistrița, 2020;

2. Premiul Saloanelor Liviu Rebreanu 2021:

1. Scriitoarei BÂLDEA ILEANA (ILEANA POPESCU), pentru volumul Kanaka, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020;
2. Scriitorului RĂȚULESCU MARINICĂ (Radu Marini), pentru volumul Mahala, Editura Studis, Iași, 2021;
3. Scriitorului MÎRZA VASILE, pentru volumul Ploaie de noiembrie, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2020
4. Scriitorului CĂTĂLIN PARTENIE, cu volumul Vizuina de Aur, Editura Polirom, Iași, 2020

3. Premiul juriului:

1. Scriitoarei ILEANA VIERU, pentru volumul Anotimpurile Ianei, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020;
2. Scriitorului IACOB NAROȘ, pentru volumul Liviu Rebreanu și noua critică, Editura Pim, Iași, 2021;

4. Premiul pentru debut - 2021:

1. Scriitorului FLORIN GEORGE MOLDOVAN, pentru volumul Icoane pe sticlă, Editura Hoffman, Caracal, 2020;

5. Mențiunile Saloanelor Liviu Rebreanu:

1. Scriitorului IOAN CIOBA (HAYDEN DORF), pentru volumul Scrisori din Regatul pustnic, Editura Charmides, Bistrița, 2020;
2. Scriitoarei SITAR-TĂUT DANIELA, pentru volumul Jurnal cu Paul Goma, Editura Actaeon Books, Baia-Mare, 2020;
3. Scriitoarei ANA HERȚA, pentru volumul Copilăria mea, Editura Limes, Cluj, 2021;
4. Scriitorului IULIAN DĂMĂCUȘ, pentru volumul Calea lui Nastratin, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2020.

II. CONCURSUL DE PROZĂ SCURTĂ PENTRU ADULȚI:

1. Premiul Saloanelor Liviu Rebreanu – 2021 și al Revistei „Steaua”, scriitorului, LARCO VASILE, din Iași (manuscrisul 4);
2. Premiul Saloanelor Liviu Rebreanu – 2021, scriitoarei GABRIELA AURA PĂSĂRIN din București (manuscrisul 5);
3. Premiul Saloanelor Liviu Rebreanu – 2021, scriitoarei VICTORIA FĂTU NALAȚIU din Bistrița (manuscrisul 6);
4. Premiul Saloanelor Liviu Rebreanu – 2021, scriitoarei DUȚĂ EUGENIA, din București (manuscrisul 1);

• **Mențiune:** Scriitoarei URIAN NADIA din Cristești Ciceului, Bistrița Năsăud (manuscrisul 7).

III. CONCURSUL DE PROZĂ SCURTĂ PENTRU ELEVI:

1. Premiile Saloanelor Liviu Rebreanu – 2021:

1. Premiul Saloanelor Liviu Rebreanu – 2021 și al Revistei Steaua, elevei SFINTEANU MARA IOANA, (clasa a – IX – a), Palatul Copiilor Bistrița, prof. coordonator Ionela Silvia Nușfelean (manuscrisul 1);
2. Premiul Saloanelor Liviu Rebreanu – 2021 și al Revistei Avalon, elevei BOCA MATIA (clasa a VIII-a), Palatul Copiilor Bistrița, prof. coordonator, Ionela Silvia Nușfelean (manuscrisul 4);
3. Premiul Saloanelor Liviu Rebreanu și al revistei Răsunetul Cultural, elevului SZASZ ROBERT (clasa a XII -a), Colegiul Național „Liviu Rebreanu”, Bistrița;
4. Premiul Saloanelor Liviu Rebreanu și al revistei Mișcarea Literară, elevei MOLDOVAN OANA FLOREDANA, (clasa a XII -a), Palatul Copiilor Bistrița, prof. coordonator Ionela – Silvia Nușfelean.

2. Mențiunile Saloanelor Liviu Rebreanu – 2021:

1. Elevei CHICIUDEAN ANTONIA MARIA (clasa XI), Palatul Copiilor Bistrița, prof. coordonator Ionela Silvia Nușfelean (manuscrisul 5);
2. Elevei POPESCU BRIANA (clasa a – XII -a) Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu”, Medgidia, jude. Constanța, Clubul Copiilor Medgidia, prof. coordonator Luciu Marilena (manuscrisul 7);
3. Elevei MĂCIUCĂ OPRISANU MARA, Colegiul Național „Gh. Murgoci”, Brăila (manuscrisul 9);
4. Elevei DANIELA BELINSCHI, Liceul Teoretic Republican „Aristotel” din Chișinău, R. Moldova (manuscrisul 8);
5. Elevei DUNAȘ GABRIELA (clasa a XI-a), Liceul Teoretic Republican „Aristotel” din Chișinău, R. Moldova (manuscrisul 6);
6. Elevei DRAGNEA STEFANIA-ALEXANDRA, Colegiul Național „Gheorghe Munteanu Murgoci”, Brăila (manuscrisul 10).

3. Diplome pentru profesorii coordonatori:

1. Palatul Copiilor Bistrița, prof. coordonator IONELA SILVIA NUȘFELEAN;
2. Clubul Copiilor Medgidia, prof. coordonator LUCIA MARILENA.

Concursul de proză scurtă Rebreanu - New Collection

Centrul Cultural Municipal George Coșbuc Bistrița a organizat, sub auspiciile Ministerului Culturii, Concursul de proză scurtă Rebreanu - New Collection, ediția întâi. Concursul a fost adresat liceenilor din județul Bistrița-Năsăud, cu vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani. Juriul a fost format din Ana Dragu, Marin Mălaicu - Hondrari, Florin Partene și Alexandru Uiuiu, iar premiile vor fi decernate în cadrul dialogului cu prozatorii Radu Țuculescu și Ovidiu Pecican, desfășurată sub egida Zilelor Rebreanu, întâlnire moderată de Alexandru Uiuiu, amfitrion Gavril Țărmure.

Dan Coman, coordonatorul proiectului a declarat: „E o primă ediție a acestui concurs de proză scurtă, un gen literar foar-

tă de la liceeni. Aveam posibilitatea să dăm mai multe premii, dar ideea e de competiție. Am dat doar trei premii, însă toți cei care au trimis materiale au câștigat prin participare, participarea la work-shopp-urile care vor fi organizate de Alexandru Uiuiu și Marin Mălaicu Hondrari și work-shopp-urile de poezie susținute de Ana Dragu și Florin Partene”.

La rândul lui, președintele juriului, Alexandru Uiuiu, a spus: „Încă de la prima ediție ne-am bucurat de calitatea textelor, semn că apa din care a băut Liviu Rebreanu curge limpede și se stămpără alte generații”. Premiul I a fost obținut de Mihai Andrei Băbuțan, elev în clasa a XII-a la Colegiul Național „Liviu Rebreanu”; premiul II - Elena Ciotmonda, clasa a XI-a, Colegiul Național

te pe val nu doar în România. Merită să citim și proza scurtă a lui Rebreanu, și romanele lui care sunt foarte interesante. Proza scurtă a fost considerată foarte multă vreme un gen minor și nu e deloc așa. (...) Mulți tineri scriu poezie, astfel că am lansat provocarea să vedem dacă scriu și proză scurtă. Surpriza extraordinară a fost că în două săptămâni am primit 20 de manuscrise cu proză scur-

„Andrei Mureșanu”/ Palatul Copiilor Bistrița, premiul III – Alexandru Frandescu, clasa a X-a, Colegiul Național „Liviu Rebreanu”, iar mențiune – Diana Daniela Țărmure, clasa a IX-a, Colegiul Național „Petru Rareș” Beclean.

În același cadru, Ion Filipciuc a prezentat cartea „Ciuleandra”, apărută la Editura Charmides.

20 de ani. Colocviul și Premiile revistei Mișcarea literară

În organizarea Ministerului Culturii, a Centrului Cultural Municipal George Coșbuc Bistrița, Bibliotecii Județene George Coșbuc, Asociației Culturale Liviu Rebreanu-Mișcarea literară și a Revistei Mișcarea literară, la Palatul Culturii au avut loc Colocviul revistei Mișcarea literară la 20 de ani de apariție și decernarea Premiilor revistei Mișcarea literară unor colaboratori ai revistei, membri ai Uniunii Scriitorilor, cât și unor tineri scriitori afirmați în paginile revistei. Amfitrionul evenimentului a fost Olimpiu Nușfelean, directorul revistei, iar gazdă Gavril Țărmure. Au fost transmise mesaje ale unor scriitori din țară și străinătate și au fost evocate momente legate de viața revistei. Premiile revistei Mișcarea literară 2021 cu ocazia Colocviului revistei dedicat împlinirii a 20 de ani de apariție

Premii:

Hanna Bota, premiul pentru proză; Ileana Urcan, premiul pentru poezie; Andreea Zavicsa, premiul pentru eseu; Ion Radu Zăgreanu, premiu pentru critică literară; Lucian Perța, premiul pentru parodie pentru volumul „Poezia în mișcare” (Editura Grinta, 2021)

Premii pentru debut în revistă:

Alexandra Andrea Mânzat - premiul pentru debut critică literară
Maria Matean - premiul pentru debut în poezie
Alexandra Ionuța Andreuț - premiul pentru debut în proză

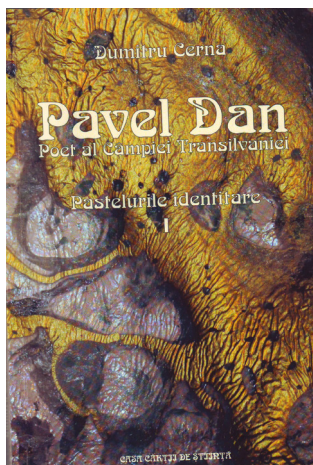
Juriul a fost format din membri ai redacției și colaboratori ai revistei: Olimpiu Nușfelean - președinte, Ioan Pinte, Virgil Rațiu, Menuț Maximilian, Alexandru Căcăuan - secretar al juriului.

Manifestarea a beneficiat de sprijinul financiar acordat de Ministerul Culturii.

La mulți ani, Mișcarea literară!

Dumitru Cerna despre pastelurile din nuvelistica lui Pavel Dan

Dumitru Cerna?

Poet, publicist, prozator și eseist clujean., după cum însuși se prezintă pe contrapagina foii de gardă a volumului: „PAVEL DAN. Poet al Câmpiei Transilvaniei, Pastelurile identitare. I.” (Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2021). Doctor cum laude în Filologie. Membru titular al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj. Debut absolut cu articole, „Făclia”, 1975. Debut în poezie, „Tribuna”, 1987. Debut cu proză scurtă, „Cetatea Culturală”, 1998.

Cărți publicate: Să sparie gândul!, vorba cronicarului. Și vă rog să mă iertați, dar nu am nici timp, și nici spațiu să le menționez pe toate, acum și aici. Am numărat vreo 35 de titluri, la care se mai adaugă cinci ediții gândite și îngrijite de prolificul scriitor clujean. Din 1993 și până în prezent, 2021, faceți și dumneavoastră un calcul, sunt 28 de ani, dacă bine i-am numărat. Ceea ce înseamnă că dumnealui a tipărit, în medie, 1,4 cărți pe an. Înțelegeți ce vreau să spun?

Dar asta e o altă chestiune. Mai întâi, să vedem, concret, ce e cu această carte. Cum care carte? Cartea dedicată lui Pavel Dan. Pardon, dedicată „Lui Mihnea, cel care, iubind satul încă de la doi ani, îl va prețui pe Pavel Dan, prin lectură, recunoscându-l, așa cum va recunoaște veșnicia, contemplând Câmpia Transilvaniei.” Vă place?

Dar Mihnea, știți dumneavoastră cine este Mihnea?

Vă spun eu. Mihnea este nepotul scriitorului Dumitru Cerna, care calcă de pe acum, pe urmele bunicului său. Așadar, să-i citim cartea. Cu creionul în mână!

„Pavel Dan, Muntele din mijlocul Câmpiei Transilvaniei (splendidă metaforă, nu-i așa? - n.n.), se află, parcă, într-o permanentă împădurire. Lecturile din opera sa literară, oprită brusc de destin la o altitudine care mai permitea urcușul (parcă mai scria cineva despre „o prietenie curmată în plin urcuș”, vă amintiți? Prietenia dintre Pavel Dan și Radu Brateș, dacă mai țineți minte – n. n.) sunt pentru mine un adevărat balsam de delicii intelectuale de nostalgice rememorări ale propriului meu sat și ale împrejurimilor lui, cu tot cu oamenii în mijlocul cărora m-am născut și am trăit o vreme, cu icoanele dragi care au fost părinții și frații mei, azi toți contemplând vraștea pământului de altundeva. Căci proza sa, care se revigorează parcă de la sine, are această putere asupra mea și, desigur, și asupra altor cititori. Fiecare re-lectură pare a fi alta, una nouă, nemaicrită, pe care-o întâlnești pentru prima oară și care-ți propune să mergi pe drumul care duce spre tine.” Auzi, dom'le: „drumul care duce spre tine!” Ce ziceți? Dar, ca să nu mai lungim vorba și s-o spunem de-a dreptul că Dumitru Cerna ține ștacheta la cea mai înaltă altitudine. Mai vreți o dovadă? Iat-o: „Pavel Dan este prozatorul care te conduce nu întotdeauna cu blândețe, spre tine însuși, reamintindu-ți cine ești, de unde ești și cine-ți sunt părinții. Pierduți în iureșul Vieții, în aglomerările metropolitane, adesea ne uităm rădăcinile, unii suntem atinși de muncitură, ne înstrăinăm de noi și de ceilalți, ne sălbăticim, trăind și murind, în cele din urmă, departe de noi. Prozatorul Pavel Dan, asemenea Păsării lui Cinghiz Aitmatov (Doamne, ce mare scriitor acest kirghiz, inginer agronom la bază, autorul GEAMILIEI, „cel mai frumos roman de dragoste din lume!”), cum l-a numit Lous Aragon, traducătorul lui în limba franceză - n. n.), cea de deasupra stepelor galbene, Sarri-Ozeki, ne ajută să trăim și să murim împăcați cu noi și cu ceilalți, reamintindu-ni-l, ca un adagio, și pe Eminescu, cel din „Odă (în metru antic)”: „Ca să pot muri liniștit, pe mine/ Mie redă-mă!” (p. 12).

După „Cuvântul introductiv” al autorului, urmează nouă eseuri despre pastelurile din proza lui Pavel Dan, „veritabile poeme-pastel (cum le definește autorul) de o expresivitate cinematografică, frapantă, căreia îi lipsește doar muzica însoțitoare și de-o modernitate surprinzătoare.”

Pavel Dan a debutat, se știe, la vârsta de 23 de ani, cu povestirea „Ursita”, în „Darul vremii”, nr. 2, aprilie 1930, revistă înființată și condusă de Victor Papilian, lată și primul pastel

din această proză. „Focul în vatră murea. Întunericul de afară intra pe nesimțite. Oamenii și lucrurile se scufundau în noapte, își pierdeau formele, se topeau. /.../ Un val de vânt lovi fereastra, și para lămpii clipi fricoasă./.../ Afară fulgii dănțuiau fsntastic și stratul de zăpadă din fereastră urca mereu. Sus, pe crucea casei, o cucuvaie, tipând, părea un pui de diavol într-un picior, care aruncă săgeți în noaptea învrăjbită.”

Mesajul lui Pavel Dan reprezintă, ne spune autorul, efortul de a exprima artistic aspirațiile interioare ale unei colectivități cu care se identifică profund, de a semnală forțele opresive și conflictele esențiale care constituiau drama tipică a țărânimii din acea epocă.

Un prim pastel, în nuvela „Uliana”.

„În liniștea de după-amiaza târzie țâșni spre cerul senin și fierbinte încă sabia tăioasă a unui strigăt deznădășduit./.../ Fu o clipă lungă de liniște împietrită, când frunzele își opresc tremurarea și aerul încremenește. Într-o curte vecină, cocoșul urcat pe ruda carului își înalță creasta împreună cu un picior, făcând găinilor din preajmă-i semn să tacă.. Un porc care păștea legat de gât cu funia se opri, ascultă și o rupse la fugă în jurul priponului de mai-mai să se sugrume.” (p. 20)

Interesantă mi se pare și ideea lui Dumitru Cerna de a însoți pastelurile cu mărturisiri proprii pe același subiect, „căci acesta este rostul unei re-lecturi, ea trebuie să te apropie cât mai mult de tine - , despre tot ceea ce mi-a amintit/ a stârnit în mine re-lectura din Pavel Dan”. Și noi musai să-l credem, căci are dovezi incontestabile.

„Aveam patru ani și jumătate, era frig în casă și tata murea. El nu și-a luat adio așa cum tatăl din povestirea lui Pavel Dan („Zborul de la cuib” – n. n.), «Rămâneți pustii, dragii mei», adică pustii, în sensul că fără mine, rădăcina de bază, ci i-a spus mamei cu glasul stins, cum nu l-a avut niciodată: «Fă, Stoiano, să-l dai pe Mituș la școală!» (Mituș fiind eu, așa cum mă alinta el, fiind fiul lui cel mai mic, al nouălea), după care a trimis-o pe mama afară să ia puțin aer, ca el, tata, să moară imediat, singur și fără lumânare, spre disperarea mamei. I-a aprins-o imediat cum a revenit în cameră, dar sufletul său era deja călător, urca muntele pe care nu l-a văzut niciodată. Toată viața i-am imputat ca fiind, așa credeam eu atunci, absența iubirii față de mine, aproape o jumătate de viață, până ce am devenit eu însumi părinte. Din acea clipă am încetat să-l mai învinovățesc și am început să-nvăț să-l iubesc.” (p. 39-40).

Nuvela „Copil schimbat” este singura proză fantastică a lui Pavel Dan, ea debutând cu un superb pastel. „Casa noastră părintească era pe muchea unui deal mare, atât de mare că la poalele lui se tolăniseră în soare patru sate. // Când te uitai de pe podmolul dinspre apus, vedeai jos, în vatra câmpului, spinarea argintie a Mureșului, alături de coama neagră a căii ferate.. Mergeau amândouă liniștite, până ce departe, departe, se pierdeau în zarea fumurie a munților. Pe lângă noi trecea drumul care taie în două Câmpia Ardealului, drumul vechi, făcut de nevoie omului, nu de capete de ingineri. // Drumul nou, de piatră, se ținea jos, pe vale, lângă moșiile profilor. Pe acolo se scurgeau, spre Ludoș bogățiile Câmpiei: grâul, turmele de vite; pe acolo durau întruina căruțe jidovești, ghiftuite cu lână, cu ouă, cu brânză și cu păsări; pe acolo alunecau ușor, în zile senine, trăsuri mândre, cu perini moi, să nu le fie rău domnilor dinlăuntru./.../ Pe drumul ăsta, odată, într-o vară, se ivi în deal un mocan cu cercuri.” (p. 61-62)

Ar mai fi multe de spus despre pastelurile din proza lui Pavel Dan. Și o spune magistral Dumitru Cerna, în alte nuvele: „Cărbă”, „Îl duc pe popa”, „Intelectualii”, „Priveghiul”etc., dar noi trecem mai departe căci cartea lui Dumitru Cerna mai conține trei interviuri: cu Constantin Cubleşan, Ioan Ciorca și Maria Vaida: împrejurările în care cei intervievați au aflat pentru prima oară despre Pavel Dan, despre magia pe care o degajă acest prozator în spațiul transilvan, despre relația dintre un prozator român și tradiția populară, despre locul lui Pavel Dan în panoplia prozatorilor români, despre viitorul receptării prozei lui Pavel Dan etc., etc.

Ultima secțiune cuprinde două recenzii ale edițiilor „Ursita” și „Pavel Dan și Tulcea”. Prima, apărută la Editura Mega din Cluj-Napoca, iar cealaltă la Casa Cărții de Știință.

O carte care îmbogățește bibliografia lui Pavel Dan, am zice noi în încheierea acestor rânduri. Și pe care o datorăm scriitorului Dumitru Cerna.

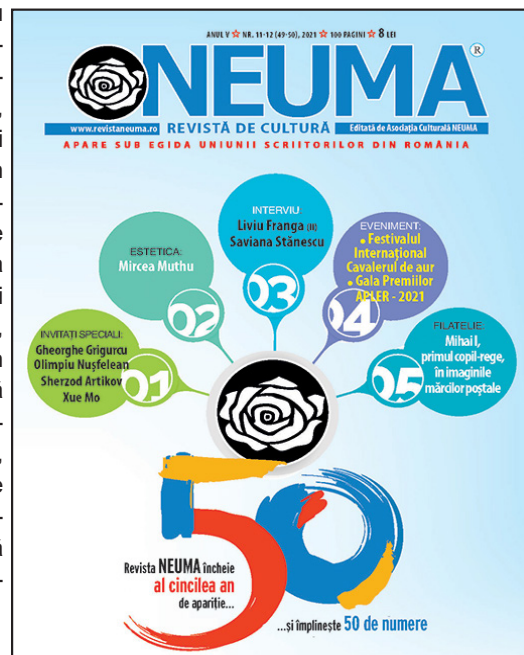
Aurel Podaru

Icu Crăciun

Cinci ani cu NEUMA

Când această publicație împlinea doi ani, scriam în Răsunetul cultural: „În editorialul său, intitulat O altă oră albastră, care ține loc de bilanț, din numărul 11-12 (25-26), noiembrie-decembrie 2019, directorul Andrea H. Hedeș ne reamintește de ce a socotit că merită să apară o nouă revistă pe apele tulburi ale postmodernității, afirmând, printre altele: „Am căutat o abordare lipsită de morgă, cu respect față de tradiție și față de istoria literaturii, dar cu privirea spre noile generații, spre noii cititori. O formulă dinamică, ușor nonconformistă, o reuniune a umanioarelor într-o eră a digitalizării, a vizualului și a conceptului de fastfood aplicat la orice”. Constat, cu satisfacție, că afirmația mea de atunci cu privire la împlinirea vârstei de doi ani a Neumei este valabilă și astăzi, ba aș putea adăuga că a devenit apreciată și cunoscută în rândul intelectualilor din întreaga țară. Spuneam atunci: „Când a atins vârsta de un an, Neuma mergea pom, fără să fie ținută de mână, iar acum, la doi ani, vorbește clar, răspicat și cu prestanță, încât de performanțele sale se miră și străbunicele și bunicile sale: Viața Românească, România literară și Steaua; e clar, ziceam încărcat de optimism, a fost precoce de la câteva luni!” O contribuție majoră la renumele revistei o are, firește, echipa redacțională formată din intelectuali rasați și exigenți pe care se cuvine să-i amintesc încă o dată aici: Flavia Adam, Florica Bud, Alexandru Jurcan, Menuț Maximilian,

Nicoleta Milea, Radu Ilarion-Munteanu și George Volceanov. Cert este că periodicul acesta și-a câștigat un loc bine-meritat în rândul altora de acest gen și, cred că nu greșesc, a semnalat prompt și eficace apariția noilor cărți de valoare din domeniul literar și nu numai. De asemenea, trebuie să subliniez faptul că nume de prestigiu au rubrici permanente ceea ce atrag cititorii dornici să fie înnoiați sufletește; amintesc pe: Horia Gârbea, Gheorghe Grigurcu, Mircea Muthu, Ion Cocora, Ioan Holban etc. O caracteristică aparte a Neumei este promovarea tinerilor talentați, în prag de afirmare, critici, prozatori sau poeți. Să nu-i uităm și pe traducători, cu toții contribuind la afirmarea acestei reviste prestigioase, de înaltă ținută. După cinci ani de apariție neînteruptă, spun și eu cu bucurie: La mulți ani, Neuma!

Leonard Vartic și Lucian Dobârtă la Galeriile Casa cu Lei

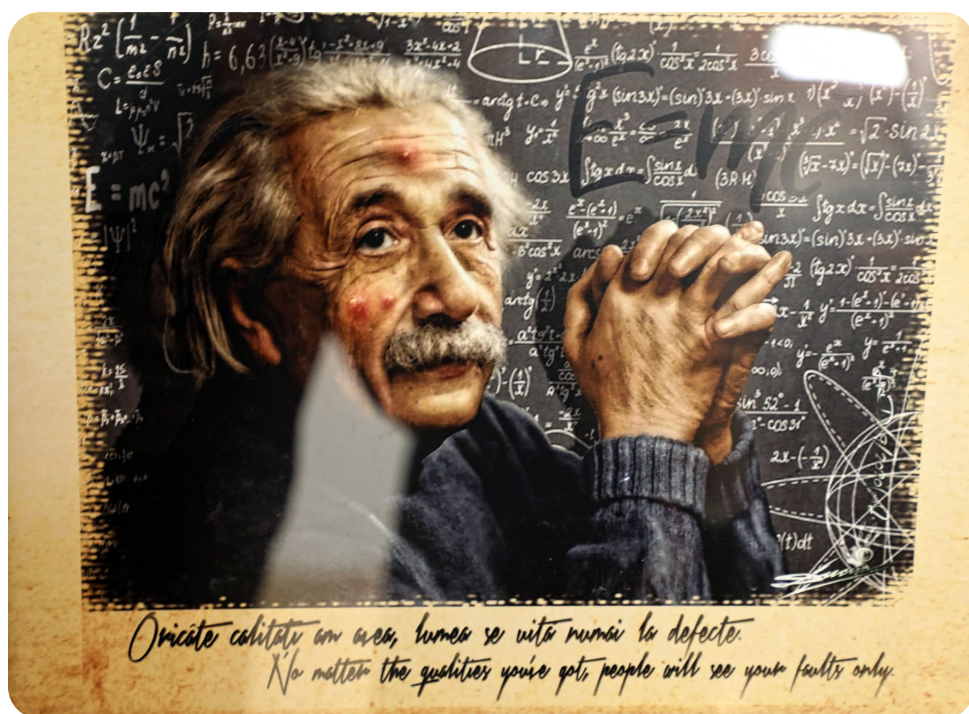
Primăria municipiului Bistrița și Centrul Cultural Municipal au organizat, la Galeriile Casa cu Lei, vernisajul dublei expoziții semnate de Leonard Vartic și de Lucian Dobârtă.

Amfitrionul acestor expoziții, managerul Centrului Cultural Municipal, Gavril Țărmure, a declarat la deschidere: „Avem onoarea să găzduim expoziția unui pictor ușor de sesizat, excepțional, domnul Leonard Vartic, o personalitate complexă, un artist deosebit de sensibil, cu o știință a compoziției, a construcției și de care, ca să fiu sincer, mi-a fost dor. Mi-a fost dor să văd lucrări atât de sensibile și atât de frumoase și atât de bine construite sub aspect cromatic. Domnul Vartic este absolvent al Facultății de Arte Vizuale din Cluj, și este, de asemenea, profesor la arhitectură, doctor în arte vizuale. Este o personalitate, pe cât pare de sensibilă și de firavă, pe atât de plină de forță și de energie. De fapt, aceste virtuți, forța și energia, probabil că sunt determinate, în bună măsură, de talent. Or, talentul și inteligența sunt cât se poate de evidente în aceste spații. De asemenea, avem o expoziție de grafică satirică a binecunoscutului caricaturist Lucian Dobârtă, colegul nostru. O galerie de artă este un câștig pentru oraș. Îi felicit pe colegii mei că au recurs la această modalitate de utilizare a spațiilor. Această expoziție este de bun augur, calitatea propusă oarecum obligă și cei care fac programul curatorial vor trebui să aibă grijă ca expozițiile care vin de acum să fie cam toate de același nivel. Și nivelul, după cum observați și dumneavoastră nu este ușor de atins, astfel că această expoziție este și o provocare pentru angajații noștri și pentru ce urmează să fie”.

Prozatorul Alexandru Uiuu: „Aceste reorganizări de spații ne aduc în posibilitatea de a avea o astfel de expoziție de pictură de ținută și să avem și spații disponibile pentru acel nucleu de cultură urbană anunțat de planul managerial al lui Gavril Țărmure, un centru de cultură urbană care să aibă mai multă inițiativă cetățenească decât comandă managerială. Să vină tineri, să vină expozanți, pentru că noi avem acum trei săli libere, curtea interioară. A apărut o instituție care este foarte primitoare și poate să fie agreată de comunitatea urbană. În ceea ce privește această primă expoziție de pictură, vă spun că mereu am considerat că pictura este un fruct cu miezul mai mare decât coaja, în sensul că, viziunea picturală depășește cu mult rama tabloului. Vă sugerez să vă uitați la aceste lucrări ca la niște ferestre care deschid alte orizonturi, alte lumi. Sugestia pe care mi-a dat-o mie această expoziție este cea a unei poetice a imaginii. O poetică atât de delicată încât mi-a adus aminte de „Opera târzie” a lui Ingmar Bergman sau de Nikita Mihalkov în imaginea filmică. Dacă am putea să vedem toată mișcarea prin această fereastră, toată mișcarea conținută de această viziune picturală, sunt convins că fiecare tablou ar deveni o lume. Să-l priviți cu această intensitate, iar ca opțiune personală, recomand lucrările de dimensiuni mai mici care pe mine de-a dreptul m-au emoționat. Sigur că aici avem de-a face și cu reflexie filozofică, avem de-a face și cu trăinicia științei reprezentării peisajului, dar acolo este emoție. Sunt personaje, este copilărie, este delicatețea aceea pe care regizorii care au făcut poetica imaginii o prind doar într-un târziu în opera lor. În ceea ce-l privește pe Lucian Dobârtă, eu aș spune că fiecare drum te duce spre ceva. Drumul lui a început de la caricatură, de la râs, și a evoluat spre umor, iar apoi spre un fel de meditație umoristică. Așa cum zice și Cioran: Într-o lume fără nostalgie privighetorile ar începe să râgăie. Emil Cioran nu e caricaturist, el e filozof, dar are această formă de expresie a gândirii care-i dă culoare și are mare succes european. Știți că este consacrat printre marii filozofi contemporani ai Europei. În acest fel a evoluat și Lucian Dobârtă. De la poantă, de la râs, spre umor și apoi spre lucrurile grave privite într-un mod umoristic. A spus bine istoricul și criticul nostru de artă Vasile Duda că sunt mai degrabă lucrări de grafică. El nu mai are multe de-a face cu caricatura. Și el trebuie privit cu aceeași răbdare și intensitate. Dacă veți citi a treia oară Dostoievski, de pildă „Idiotul”, veți vedea câtă ironie și cât umor are Dostoievski. De curând am discutat și i-am sugerat să citească „Contribuția asupra ridicolului” al lui Arthur Schopenhauer. N-ați fi crezut că Schopenhauer era umorist. L-a interesat râsul. Este umorul o chestiune de o anumită gravitate și eu vă recomand așa, ca solidaritate românească și de pandemie, să ne asumăm în continuare această dimensiune a spiritului uman, umorul, să nu mai luăm totul în grabă, să ne ușurăm un pic mințile, să mergem înainte mai liber prin aceste perioade grele, cu un zâmbet împăcat și chiar cu zâmbetul pe care ni-l dă expoziția lui Lucian Dobârtă. Vă mulțumim foarte mult că ați venit să consacrați această schimbare de direcție și nou început pentru Casa cu Lei, girată de Palatul Culturii, domnul Gavril Țărmure, și să fie cât mai multe astfel de evenimente în care bistrițenii să se bucure de lăcașurile de cultură create în folosul lor”.

Vasile Duda, istoric de artă: „Avem două expoziții, una de pictură, una de grafică, una de intervenție în spațiul public și alta de interiorizare a ochiului spre sine. Două săli, doi artiști, două mesaje. Leonard Vartic alcătuiește compozițiile într-un limbaj în care simetricul și asimetricul își găsesc echilibrul estetic și de formă, rămâne constantă preocuparea legată de culoare. Nu vorbim despre o explozie agresivă a culorilor, ci mai degrabă de o permanentă armonizare între ele. Această armonizare vine dintr-o dorință de organizare a spațialității arhitecturii astfel încât să existe tot timpul o relație de context. Lucian Dobârtă face o combinație de imagine timbru asociată cu un text. Invitația este la apropiere și de a medita pe marginea lucrărilor respective. Artistul ne învață să ne ascuțim simțurile vizibile și să trecem repede prin mesajele pe care societatea ni le transmite, păstrând lucrurile care contează”.

Cele două expoziții vor putea fi admirate la Galeriile Casa cu Lei pe parcursul lunii decembrie.

Redacția:

Se distribuie gratuit împreună cu ziarul Răsunetul

Marcă înregistrată

Redactor șef: Menuț Maximilian; **Editor coordonator:** Gabriela Ciornei; **Redactori:** Icu Crăciun, Vasile Vidican; **Prezentare grafică:** Maxim Dumitraș; **Tehnoredactare:** Claudiu Moldoveanu

Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud: Irina Petraș - președinte de onoare, Menuț Maximilian - președinte, Icu Crăciun, Vasile George Dâncu, Virgil Rațiu - vicepreședinți

Adresa: str. Bistricioarei nr. 6, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro, menutmaximian@yahoo.com.